

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN YAŞADIKLARI SİBER
ZORBALIK SOSYAL KAYGI VE YALNIZLIK
DUYGULARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

UĞUR ÇİFTÇİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LEFKOŞA
2021

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN YAŞADIKLARI SİBER
ZORBALIK SOSYAL KAYGI VE YALNIZLIK
DUYGULARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

UĞUR ÇİFTÇİ

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Ezgi ULU

LEFKOŞA
2021

KABUL VE ONAY

Uğur Çiftçi tarafından hazırlanan “Lise Öğrencilerinin Yaşadıkları Siber Zorbalık Sosyal Kaygı Ve Yalnızlık Duyguları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”başlıklı bu çalışma/...../2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

.....
Yrd. Doç. Dr. Gizem Öneri Uzun (Başkan)
Yakın Doğu Üniversitesi
Atatürk Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü

.....
Dr. Bingül Subaşı
Yakın Doğu Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü

.....
Yrd. Doç. Dr. Ezgi Ulu (Danışman)
Yakın Doğu Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü

Prof.Dr. K. Hüsnü Can Başer
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin, tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Yakın Doğu Üniversitesinde erişime açılabilir.
- Tezimin iki (2) yıl süre ile erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde tezimin tamamı erişime açılabilir.

Tarih

İmza

Uğur ÇİFTÇİ

TEŞEKKÜR

Çalıőmalarım süresince desteğini benden esirgemeyen, bilgi birikimleri ve deneyimleri ile yol gösterici olan değerli danıőmanım Yrd. Doç. Dr. Ezgi Ulu'ya ve tüm süreç boyunca bana destek veren aile ve arkadaőlarıma en içten duygularımla teşekkür ederim.

Uğur ÇİFTÇİ

ÖZ

Bu araştırmanın temel amacı lise öğrencilerinin yaşadıkları siber zorbalık sosyal kaygı ve yalnızlık duyguları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Aynı zamanda sosyodemografik açıdan çeşitli değişkenlerin bulgularla bağlantısı değerlendirilmiştir. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu araştırmanın evreni Denizli ilinde Denizli Lisesinde eğitim gören lise öğrencileridir. Bu evren içinden farklı sınıf şubelerinden seçkisiz örneklem yolu ile belirlenen 322 öğrenci örnekleme oluşturmuştur. Çalışmaya katılacak katılımcılara Bilimsel Araştırma yapılacağı konusunda bilgilendirme ve onam formu eşliğinde Sosyodemografik bilgi formu, Siber Zorbalık Ölçeği ve Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve UCLA Yalnızlık Ölçeği V3 uygulanmıştır. Kişilere tek tek ya da gruplar halinde oturum tek seferde yapılacak şekilde verilmiştir. Araştırmada sonucunda Sanal zorbalık, sosyal kaygı ve yalnızlık ölçeği puanları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu sanal zorbalık ve sosyal kaygının yalnızlığı anlamlı şekilde yordadığı belirlenmiştir. Sanal zorbalığa maruz kalınmaması için bilinçli internet kullanımı ve yalnızlık duygusunun giderilmesi içinde pozitif alışkanlıkların geliştirilmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Siber Zorbalık, Sosyal Kaygı, Yalnızlık

ABSTRACT

The main purpose of this research is to examine the relationship between high school students' cyberbullying, social anxiety and feelings of loneliness. At the same time, the relationship of various sociodemographic variables with the findings was evaluated. Relational screening model was used in the research. The universe of this research is high school students studying at Denizli High School in Denizli. A sample of 322 students determined by random sampling from different classes within this universe was formed. Sociodemographic information form, Cyber Bullying Scale, Social Anxiety Scale for Adolescents, and UCLA Loneliness Scale V3 were applied to the participants who will participate in the study, accompanied by an informed consent form and a scientific research. Individuals or groups were given a session to be held at once. As a result of the research: It was determined that there was a positive and significant relationship between cyberbullying, social anxiety and loneliness scale scores, and that cyberbullying and social anxiety predicted loneliness significantly. In order not to be exposed to cyberbullying, it can be recommended to use the internet consciously and to develop positive habits in order to eliminate the feeling of loneliness.

Keywords: Cyberbullying, Social Anxiety, Loneliness

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY	
BİLDİRİM	
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR.....	xi
I. BÖLÜM GİRİŞ	1
1.1.Problem Durumu.....	1
1.2.Araştırmanın Amacı	3
1.3.Tanımlar	4
1.4. Araştırmanın Önemi.....	4
1.5.Sınırlılıklar.....	5
2. BÖLÜM	
KURAMSAL BİLGİLER.....	6
2.1.Siber Zorbalık.....	6
2.1.1.Siber Zorbalığa Kavramsal Bakış	6
2.1.2.Siber Zorbalığa Maruz Kalmak.....	7
2.1.3.Siber Zorbalık ve Geleneksel Zorbalık İlişkisi	10
2.1.4.Siber Zorbalığa İlişkin Toplumsal Farkındalık	12
2.1.5.Siber Zorbalıkla İlişkili Değişkenler.....	13
2.1.6.Siber zorbalığın psikolojik etkileri	14
2.2.Sosyal Kaygı.....	17
2.2.1.Sosyal Kaygı ve Teknoloji.....	18
2.3.Yalnızlık.....	19
2.3.1.Yalnızlığı Etkileyen Bazı Faktörler.....	20
2.4. İlgili Araştırmalar.....	21

2.4.1.Siber Zorbalığa İlişkin Yapılan Araştırmalar.....	21
2.4.2.Sosyal Kaygıya İlişkin Yapılan Araştırmalar... ..	25
2.4.3. Yalnızlığa İlişkin Yapılan Araştırmalar.....	26
3. BÖLÜM YÖNTEM	29
3.1.Araştırmanın Modeli	29
3.2.Evren ve Örneklem	29
3.3.Veriler Toplama Araçları	30
3.3.1.Kişisel Bilgi Formu.....	30
3.3.2. Siber Zorbalık Ölçeği	31
3.3.3. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği.....	31
3.3.4. UCLA Yalnızlık Ölçeği V3.....	32
3.5. Verilerin Çözümlemesi	32
4. BÖLÜM BULGULAR.....	34
4.1.Sanal Zorbalık Ölçeği Sonuçları	34
4.2. Sosyal Kaygıya İlişkin Bulgular	38
4.3. Yalnızlık Ölçeğine İlişkin Bulgular	43
4.4.Ölçekler Arası İlişkiler	45
4.5.Regresyon Analizi Sonuçları.....	47
5. BÖLÜM TARTIŞMA	48
6. BÖLÜM	
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	55
6.1. Sonuç.....	56
6.2.Öneriler.....	56
6.2.1.Klinisyenlere Öneriler	56
6.2.2.Araştırmacılara Öneriler.....	57
KAYNAKÇA	58
EKLER.....	73
Ek.1: Ölçek İzinleri	73

Ek.2: Ölçekler	74
Ek.3. Özgeçmiş.....	79
Ek.4:Benzerlik Raporu.....	80
Ek.5:Etik Kurul Onayı.....	81
Ek.6:Denizli Valiliği Ölçek Kullanım İzni.....	82

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1 Katılımcıların Demografik Özellikleri	29
Tablo 2 Ölçeklere Ait Basıklık, Çarpıklık ve Güvenirlik Değerleri	33
Tablo 3 Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Sanal Zorbalık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması.....	34
Tablo 4 Ergenlerin Sınıflarına Göre Sanal Zorbalık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması.....	34
Tablo 5 Ergenlerin Ailelerinin Gelir Durumuna Göre Sanal Zorbalık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması.....	35
Tablo 6 Ergenlerin Kendilerine Ait Oda Olma Durumuna Göre Sanal Zorbalık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması.....	35
Tablo 7 Ergenlerin İnternette Geçirilen Süreye Göre Sanal Zorbalık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması	36
Tablo 8 Ergenlerin İnternete Giriş Amaçlarına Göre Sanal Zorbalık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması.....	37
Tablo 9 Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Kaygı Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması.....	38
Tablo 10 Ergenlerin Sınıflarına Göre Sosyal Kaygı Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması.....	39
Tablo 11 Ergenlerin Ailelerinin Gelir Durumuna Göre Sosyal Kaygı Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması	49
Tablo 12 Ergenlerin Kendilerine Ait Odalarının Olma Durumuna Göre Sosyal Kaygı Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması.....	40
Tablo 13 Ergenlerin İnternete Girme Sürelerine Göre Sosyal Kaygı Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması.....	41
Tablo 14 Ergenlerin İnternete Girme Amaçlarına Göre Sosyal Kaygı Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması.....	42
Tablo 15 Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Yalnızlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması.....	43
Tablo 16 Ergenlerin Sınıflarına Göre Yalnızlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması	43

Tablo 17 Ergenlerin Ailelerinin Gelir Durumuna Göre Yalnızlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması	44
Tablo 18 Ergenlerin Kendilerine Ait Oda Olma Durumuna Göre Yalnızlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması.....	45
Tablo 19 Ergenlerin İnternette Geçirilen Süreye Göre Yalnızlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması.....	45
Tablo 20 Ergenlerin İnternete Giriş Amaçlarına Göre Yalnızlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması.....	46
Tablo 21 Korelasyon Tablosu	47
Tablo 22 Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	47

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt	: Aktaran
Çev	: Çeviren
Ed	: Editör
SPSS	: Statistic Packets For Social Sciencences

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

Teknolojide ortaya çıkan hızlı gelişimler yeni etkileşimleri beraberinde getirmiştir (Davis vd., 2019; Rittiboonchai, vd., 2019). İnternette geçirilen süreler ve etkileşimler her geçen gün artmaktadır (Timisi, 2003; Balci ve Ayhan, 2007). TÜİK'e göre (2018) 16-74 yaşındaki erkeklerin %80,4, kadınların %65,5 olduğu internet kullanmaktadır.

Gençlerin önemli bir bölümü interneti hayatlarının önemli bir parçası olarak görmektedirler (Kowalski vd., 2008). Gençler iletişim teknolojileri aracılığı ile yüzyüze arkadaşlık kurmakta zorlandıkları kişiler ile iletişime geçebilmekte, arkadaşlıklarını geliştirebilmektedir. Geniş kitleler ile arkadaşlık kurabilme imkanı aynı zamanda gençlerin daha kısa sürede daha çok sayıda bilgiye ve kültüre ulaşabilmelerini de sağlamaktadır (Yetim, 2015). İnternet birçok yönden olumlu görülse de internet üzerinde geçen zaman ve internetin uzun süre kullanımında bireyde oluşan etkiler bağımlılığa dönüşebilir (Mitchell vd., 2003). İnternetin, iletişim, oyunlar, eğitim gibi birçok alanda kullanılmasının yanında insanlara olumsuz etkiler bırakabilmektedir (Lenhart vd., 2005; Anderson, 2008; Tokunaga, 2010). Bu olumsuzluklar ise siber zorbalıkla (Przybylski, 2019; Arnarsson vd., 2019), siber şantajla (Yıldırım, 2019), siber tehditlerle (Willard, 2007), sanal kumarla (Griffiths vd., 2010) karşılık bulmaktadır.

Siber zorbalık, bilgisayar ve telefon gibi cihazlardan kasıtlı bir şekilde diğer insanlara saldırganlık içeren davranımlarda sergilenmesi olarak ifade

edilebilir (Smith vd., 2008; Tokunaga, 2010). Amerika'da gençlerin %87'si iletişimi elektronik cihazlar aracılığı ile internet ortamında gerçekleştirmektedir. Bu durum zorbalığı hem kolay hem de sürekli hale getirmiştir. Zorbalığı gerçekleştiren kişi günün her saatinde bu zorbalığı gerçekleştirebilmekte ve yazdığı mesajları herkesin görebileceği ortamlarda paylaşabilmektedir. Bu olumsuz durum zorbalığa maruz kalan bireyin hem internetten rahat bir şekilde faydalanmasını engellemekte hem de bireyde fiziksel ve psikolojik sorunların oluşmasına neden olmaktadır (Patchin ve Hinduja,2006; Willard, 2005). Zorbalık durumlarının bireyler üzerinde birçok psikolojik etkileri olabilmektedir (Mukherjee vd. 2019; Graziano vd., 2019; Li, vd., 2019).

Siber zorbalıkta, normal zorbalıktan farklı olarak çok sayıda zorbalıkla karşılaşılabilir (Akca, 2017). Bu gibi tehlikelerden dolayı siber zorbalık konusu son yıllarda oldukça sık gündeme gelmiş ve bu konuda birçok araştırma yapılmıştır (Uzun ve Karataş, 2019; Gaffney vd. 2019; Chan ve Wong, 2019; Baldry vd., 2019; Smith, 2019). Ayrıca bireylerin üretken olmaları, sağlıklı olmaları, iyi bir yaşam sürmeleri bireysel iyi oluşlarıyla ilgili olduğu belirlenmiştir (Diener ve Seligman, 2002; Lyubomirsky vd., 2005). Karşılaşılan zorbalık sosyal kaygı ve yalnızlığı etkileyebilir.

Düşünce biçimi o kişinin duygularını oldukça etkilemektedir. Birey olumlu düşüncelere sahipken pozitif duyguları olmakta, birey olumsuz düşüncelere sahipken ise negatif duygulara sahip olmaktadır (Aslan, 2006). Lise öğrencileri içinde bulunduğu durumdan dolayı yetişkinlere kıyasla daha duyarlı olabilmektedir. Çünkü lise öğrencileri eğitim hayatlarının yanında hem kendi kişiliklerini oluşturmaya çalışırken hem de sosyal çevrelerini oluşturmaya çalışmaktadır (Kulaksızoğlu, 2009). Bunun neticesi olarak gençler yaşanan olaylara karşı yetişkinlere kıyasla daha hassas tepkiler vermektedir (Ören ve Gençdoğan, 2007).

Davranışlarının engellenmesi, isteklerine ve davranışlarına sınırlama getirilmesi ergeni sınırlandırmaktadır. Bunların yanında büyüklük taslamak, iğneleyici konuşmak ergenleri oldukça sınırlendirebilmektedir. Bu süreçte

ergenlerin duyguları sürekli olarak değişmektedir. Bir an mutlu olan ergen birden öfkelenebilmektedir (Morgan, 1993). Ergeni etkilemekte olan duygulardan bir tanesi de kaygıdır. Abacı (2005)'ya göre kaygı, kişinin duygularından, davranışlarına kadar çok geniş bir yelpazede bireyi etkilemektedir. İnsanlar arasında etkileşimden oluşan ve güdüleyici özelliği bulunan kaygı, beraberinde farklı duygularıda getirmektedir. Kaygı beraberinde olumsuz duyguları da getirmektedir. Sosyal kaygı cinsiyetle ilişkilendirilmiş kız öğrenciler erkek öğrencilere kıyasla daha fazla sosyal kaygı yaşadıkları yorumu yapılmıştır (Biggs, vd. 2011; Gayatrivedi ve Vincent, 2016; Ohayon ve Schatzberg 2010).

Yalnızlık duygusunu nerdeyse bütün insanlar zaman zaman yaşamaktadır (Meral, 2017). Bireyin yaşadığı yalnızlık duygusunun şiddeti kişinin hislerinin şiddetine göre değişmektedir. Ergenlerin ilişkilerindeki olumsuzluklar karşılaştığı en önemli problem yalnızlaşmaları olduğu belirtilmiştir (Kaya, 2017). Mert ve Özdemir (2018) yalnızlık duygusunun artması ile akıllı telefon kullanma sürenin doğru orantılı arttığını belirlemiştir. Dikeç, Yalnız, Bektaş, Turhan ve Çelik (2017) ve Aktaş ve Yılmaz'da (2016) benzer şekilde yalnızlık duygusu ile akıllı telefon kullanımı arasında doğru orantılı bir ilişki tespit etmişlerdir.

İncelenen konu bağlamında araştırmanın problem cümlesi "lise öğrencilerinin yaşadıkları siber zorbalık sosyal kaygı ve yalnızlık duyguları arasında ilişki var mıdır?" şeklinde belirlenmiştir.

1.2.Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı lise öğrencilerinin yaşadıkları siber zorbalık sosyal kaygı ve yalnızlık duyguları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmadaki alt amaçlarına ilişkin sorular şunlardır:

1. Lise öğrencilerinin yaşadıkları siber zorbalığa maruz kalma düzeyleri demografik değişkenlerine (Cinsiyet, sınıf, aile geliri, sahip olunan oda, internet kullanım süresi ve internet kullanım amacı) göre farklılık göstermekte midir?

2. Lise öğrencilerinin sosyal kaygıları demografik özelliklere (Cinsiyet, sınıf, aile geliri, sahip olunan oda, internet kullanım süresi ve internet kullanım amacı) göre farklılık göstermekte midir?

3. Lise öğrencilerinin yalnızlık duyguları demografik özelliklere (Cinsiyet, sınıf, aile geliri, sahip olunan oda, internet kullanım süresi ve internet kullanım amacı) göre farklılık göstermekte midir?

4. Lise öğrencilerinin yaşadıkları siber zorbalığa maruz kalma düzeyleri ile sosyal kaygı ve yalnızlık duyguları arasında anlamlı bir ilişki mevcut mudur?

5. Lise öğrencilerinin yalnızlık duygularını, yaşadıkları siber zorbalık ve sosyal kaygı düzeyleri yordamakta mıdır?

1.3. Tanımlar

Siber zorbalık: Sanal ortamda başkasına zarar vermek amacıyla isteyerek yapılan ve tekrar etme olasılığı bulunan kötü niyetli davranışlardır (Belsey, 2004).

Yalnızlık: Bireyin sosyal iletişimi merkezli arzu ettiği ilişkileri kuramaması ve kendisini izole edilmiş hissetmesi durumudur (Saraçoğlu, 2000).

Sosyal Kaygı: Sosyal bir ortamda bireyin iletişim performansını etkileyen aşağılık veya utanç hissi ile birlikte görülebilen süregen bir korku durumudur (Sungur, 2000).

1.4 Araştırmanın Önemi

Çalışmanın amacı lise öğrencilerinin yaşadıkları siber zorbalık sosyal kaygı ve yalnızlık duyguları arasındaki ilişkileri belirlemektir. Ayrıca siber zorbalığa maruz kalma, sosyal kaygı ve yalnızlık duygularının demografik özellikler arasındaki farklılaşmaların tespit edilmesidir.

Siber zorbalıkla ilişkili pek çok araştırma yapılmıştır (Uzun ve Karataş, 2019; Gaffney vd., 2019; Chan ve Wong, 2019; Baldry vd. 2019; Smith, 2019). Ancak bu siber zorbalık, sosyal kaygı ve yalnızlık ilişkisi incelenmemiştir

Algılanan yalnızlık duygusunun; bireyi oldukça olumsuz bir şekilde etkilediği, bireyi sosyal ilişkilerden ziyade yalnızlığa ve kendini izole etmeye sürüklediği belirlenmiştir (Bekhet ve Zauszniewski, 2012; Masi, Chen, Hawkey ve Cacioppo, 2011). Yalnızlık ve yaş raporuna göre 18 yaş altındaki bireylerde yalnızlık hissinin %40 oranında görüldüğü belirlenmiştir (Eshbaugh, 2009). Ergeni etkileyen duygulardan bir tanesi de kaygıdır. Kaygı beraberinde olumsuz duyguları da getirmektedir (Biggs, Vernberg ve Wu 2011). Erişilebilen alan yazında bu üç değişkenin ele alındığı böyle bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu yönüyle özgün bir çalışma olduğu düşünülmektedir. Ergenlerin teknolojiye düşkünlükleri ve zamanlarının önemli bir kısmını sanal ortamda geçiriyor olmaları siber zorbalıkla karşılaşma olasılıklarını arttırmaktadır. Bu araştırma sonucunda maruz kalınan siber zorbalık düzeyi belirlenmiş, sosyal kaygı ve yalnızlık ile ilişkilerinin bulunup bulunmadığı araştırılmıştır. Böylece araştırma sonuçlarının alan yazına katkı sağladığı ve ergenlik dönemi içerisindeki öğrencilerin, yaşadıkları siber zorbalık sosyal kaygı ve yalnızlık duyguları arasındaki ilişkinin incelemesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

1.5.Kapsam ve Sınırlılıklar

- Araştırma zaman bakımından 2021 yılı ile, çalışma evreni bakımından Denizli ilinde Denizli Lisesinde eğitim gören lise öğrencileri ile örneklem bakımından araştırmaya gönüllü katılmış 322 öğrencinin düşünceleri ile sınırlıdır.
- Ayrıca incelenen değişkenleri ölçmek için belirlenmiş olan Siber Zorbalık Ölçeği ve Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve UCLA Yalnızlık Ölçeği V3 ile sınırlıdır. Kullanılan istatistiksel çözümleme yöntemleri ile sınırlıdır.

2. BÖLÜM

KURAMSAL BİLGİLER

Bu bölümde siber zorbalık, sosyal kaygı ve yalnızlık kavramları ilgili araştırma sonuçlarına dayalı olarak incelenmiştir.

2.1.Siber Zorbalık

2.1.1.Siber Zorbalığa Kavramsal Bakış

Son yıllarda internet ve elektronik cihazların gelişmesiyle birlikte bireylerin yaşamı değişiklik göstererek sanal ortamda geçirilen süre artmıştır. Elektronik posta, mesajlar, web siteleri iletişimi oldukça hızlandırdığından insanların iletişimi internet üzerinden gerçekleştirmesine neden olmuştur (Hinduja ve Patchin, 2009). Siber zorbalık dijital ortamda başkasına zarar verme odaklı sürekli devam eden kötü niyetli davranışlardır (Tokunaga, 2010). Diğer bir tanımda siber zorbalık, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak birey veya gruba yönelik kasıtlı olarak sürdürülen zarar verme amacı taşıyan düşmanca davranışlar olarak belirtilmiştir (Arıca, 2011). Belsey'e (2004) göre siber zorbalık, iletişim araçları kullanılarak yapılan, kişiye zarar vermeyi amaçlayan ve kasıtlı olarak gerçekleştirilen bir davranıştır.

Sonuç olarak alan yazında siber zorbalık veya sanal zorbalık, bireye birden fazla kişi tarafından yine bir veya birden fazla kişiye yönelik sürdürülen düşmanca davranışlardır. Bu süreçte mesajın veya fotoğrafların kullanılması kişinin itibarını zedeleyecek dedikodu yapmak durumu değiştirmez (Patchin ve Hinduja, 2006; Willard, 2005). Nocentini vd. (2010), siber zorbalığı şu şekilde sınıflamıştır;

1. Yazılı-sözlü davranışlar; telefonun, kısa mesajların, e-postaların, anlık mesajların, sohbetlerin, blogların, sosyal ağ topluluklarının, web sitelerinin kullanılması.
2. Görsel davranışlar; fotoğraf veya videonun gönderimi
3. Hariç tutmak; baskı amaçlı olarak birini grup dışına çıkarmak.
4. Kimliğe bürünmek; başkasının bilgilerini kötü amaçlı kullanmak

2.1.2.Siber Zorbalığa Maruz Kalmak

Ergenler ilk sırada akıllı telefonlar olmak üzere bilgisayar ve bilgisayarın türevlerinden oluşan teknolojik aletler aracılığıyla çok geniş kitleler ile iletişim kurabilmektedir. Bu iletişim ve haberleşme metin mesajları,sohbet odalarında iletişim kurma, sosyal ağlar üzerinden sesli ve görüntülü iletişim kurma, elektronik posta gönderme ve benzer yöntemler ile meydana gelmektedir. Tüm bu metodlar kişilerin zaman ve mekan açısından bağımsız olmalarına rağmen haberleşmelerine imkan sağlamaktadır. Birbirini tanımayan kişiler bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığı ile ortak bir noktada bir araya gelebilmektedir (Yetim, 2015).

Gençlerin önemli bir bölümü interneti hayatlarının önemli bir parçası olarak görmektedirler (Kowalski vd., 2008). Gençler iletişim teknolojileri aracılığı ile yüzyüze arkadaşlık kurmakta zorlandıkları kişiler ile iletişime geçebilmekte, arkadaşlıklarını geliştirebilmektedir. Geniş kitleler ile arkadaşlık kurabilme imkanı aynı zamanda gençlerin daha kısa sürede daha çok sayıda bilgiye ve kültüre ulaşabilmelerini de sağlamaktadır (Yetim, 2015). İnternet birçok yönden olumlu görülse de internet üzerinde geçen zaman ve internetin uzun süre kullanımında bireyde oluşan etkiler bağımlılığa dönüşebilir (Mitchell vd., 2003).

İnternette zorbalık yapan birey karşısındaki insana zarar vermek için ya da sadece eğlence için bu davranışı gerçekleştirmektedir. Bazen de kişi sanal veya gerçek hayatta şiddete maruz kaldığından intikam almak ya da teknolojik gücünü göstermek için yapmaktadır (Vandebosh ve Cleemput, 2007). Son yıllarda, siber zorbalık olarak adlandırılan, internet ve elektronik

iletişim araçlarıyla gerçekleştirilen yeni bir zorbalık çeşidi ortaya çıkmıştır. Ergenlerin günden güne daha fazla elektronik cihazlarda zaman geçirdikleri bilinmektedir (Slonje ve Smith, 2008).

Gençlerin zamanlarını daha çok sanal ortama geçirmeleri ile birlikte zorbalık da sanal ortama taşınmıştır (Aksaray, 2011). Teknolojinin ortaya çıkışı ve büyümesi nedeniyle yeni bir zorbalık türü olan siber zorbalık fizikselden sanala dönüşmüştür. Siber zorbalık, psikolojik bir zulüm türüdür. Siber zorbalık genellikle okul dışında meydana gelse de, okullar bunun sonuçlarını yaşamaktadır.

Amerika'da gençlerin %87'si iletişimi elektronik cihazlar aracılığı ile internet ortamında gerçekleştirmektedir. Bu durum zorbalığı hem kolay hem de sürekli hale getirmiştir. Zorbalığı gerçekleştiren kişi günün her saatinde bu zorbalığı gerçekleştirebilmekte ve yazdığı mesajları herkesin görebileceği ortamlarda paylaşabilmektedir. Bu olumsuz durum zorbalığa maruz kalan bireyin hem internetten rahat bir şekilde faydalanmasını engellemekte hem de bireyde fiziksel ve psikolojik sorunların oluşmasına neden olmaktadır (Patchin ve Hinduja,2006; Willard, 2005).

Patchin ve Hinduja (2006) siber zorbalığa ilişkin %29 oranında rahatsız edilmek, sataşılmak, hakarete maruz kalmak, özel bilgilerin çalınması gibi zorbalık deneyimlerini yaşadıklarını, %11 gencin ise, diğer insanlara zorbalık yaptıklarını ifade etmişlerdir. Arıca (2009) 695 üniversitede okuyan öğrencileri incelemiş %19.7 si yaşamlarında en az bir defa zorbalık yaptığı, %54.4 ü en az bir defa kurban oldukları, % 17.7 si her ikisini en az bir kere yaşadıklarını belirlemiştir.

Juvonen ve Gross'un (2008) 12-17 yaşlardaki bireylerin %72'si bir önceki yıl en az bir defa internet ortamında zorbalığa maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu kişilerin %85'i okul ortamında da zorbalığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Okulda ve internette yaşanan zorbalığın %85 oranında aynı olması, okulda başlayan zorbalığın internet ortamında devam ettiği düşüncesi ortaya çıkmıştır. Ybarra vd. (2007) ise 10-15 yaşlarındaki bireylerin geçen yıl

içinde %34.5'i en az bir kere sanal ortamda tacize % 8 oranındada birden çok tacize uğradığını bulgulamıştır.

Dehue, Bolman ve Völlink (2007) 1211 10-12 yaşlar arasındaki çocukların %16'sının diğer insanlara elektronik cihaz aracılığı ile internet ortamında zorbalıkta bulunduğunu, %22'si ise kurban olmuştur. Kurbanların %35'i kendisine zorbalıkta bulunun kişiyi tanımadıklarını ifade etmişlerdir. Zorbalar bu eylemi gerçekleştirirken çoğunlukla evlerinde ve yalnız olduklarını, bazen ise arkadaşları ile birlikteyken gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. En çok kullanılan zorbalık biçiminin lakap takma ve dedikodu yapma olduğu bilinmektedir.

Juvonen ve Gross'un (2008) internette ve okulda yaşanan zorbalığın benzer özellikler taşıdığını ifade etmiştir. Bu benzerlik içinde ad takma ve hakaret etme bulunmaktadır. İnternette zorbalığa maruz kalan bireylerin üçte ikisi bu zorbalığı yapan kişiyi tanıdıklarını ifade etmişlerdir. Bu zorbalığı gerçekleştiren kişilerin yarısı bu davranışı okul ortamında da gerçekleştirmektedir. Kowalski ve Limber (2007) 3767 ortaokulda okuyan öğrencileri incelemiş son iki ayda kurban olanların %11, hem zorba hem kurban olanların %7, zorba olanların ise %4 olduğunu belirlemiştir. Kurban ve zorbalar zorbalık yöntemi olarak daha çok mesaj, e posta ve sohbet odalarını kullandıklarını ifade etmişlerdir. Zorbaliğa maruz kalan bireylerin yarısı zorbalığı gerçekleştiren kişiyi tanımadıklarını ifade etmişlerdir.

Ybarra ve Mitchell (2004) 10-17 yaşlar arasında 1501 düzenli olarak internet kullanan gençlerle görüşmüş ve %19'unun internet ortamında zorbalık olaylarına karşılaştıklarını, bunların %4'ünün kurban, %12'sinin zorba, %3'ünün ise hem kurban hem de zorba olduklarını bulmuşlardır. Moessner (2007) 13-17 yaşlarındaki bireylerin %43'ü önceki yıl içinde internet ortamında zorbalığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bireyler kendilerine zarar verilmesi amacı ile bazı kişilerin kendilerine resim, mesaj veya e posta gönderildiğini belirtmişlerdir.

Siber zorbalık pek çok şekilde ortaya çıkabilmektedir. Bir kişiye ve gruba öfkeli ve kaba mesajlar göndermek, kişileri rahatsız edici ve tekrarlayıcı

şekilde mesajlar ile taciz etmek, tehlikeli ve korkutucu tehditlerde bulunmak, kişi ve kişiler hakkında gerçek olmayan, zarar verici ve aşağılayıcı ifadelerde bulunmak ve bunları yaymak, başka biri gibi davranarak suç niteliğinde davranışlarda bulunmak siber zorbalığa örnek oluşturmaktadır. Ayrıca kişilerin özel mesajlarını, görüntülerini ve kişi hakkında utandırıcı bilgileri başkaları ile paylaşmak, kişiden utanç verici bilgi ve görüntülerini istemek, kişiyi gruptan dışlamaya yönelik eylemlerde bulunmak, kişiyi dışlamaya yönelik materyallerini web sitelerinde, bloglarda ve e-posta aracılığı ile yayınlamak da siber zorbalığı oluşturmaktadır. Siber zorbalık e-posta, tartışma grupları, sohbet araçları, anlık mesajlaşma uygulamaları, haber grupları, mobil cihazlar üzerinden mesajlaşma ve görüntülü iletişim ile gerçekleşebilmektedir. Siber zorbalık zaman zaman cinsel tacizi içermekte; zaman zaman ise ırksal, dini ve kültürel önyargı ile ilgili olmaktadır (Willard,2005).

Li (2006) Kanada'da 264 yedinci ve dokuzuncu sınıfta eğitim gören öğrenciler ile yaptığı çalışmada öğrencilerin %25'inin siber zorbalığa maruz kaldığını tespit etmiştir. Zorbalığa maruz kalan öğrencilerin yarısı zorbalığı gerçekleştiren kişiyi tanıdıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların %15'i ise internet ortamında zorbalık davranışını gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Juvonen ve Gross'un (2008) 12-17 yaşlardaki bireylerin %72'si bir önceki yıl en az bir defa internet ortamında zorbalığa maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Arıca vd. (2008) 12-19 yaşlarındaki bireylerin %36'sının internet ortamında zorbalık davranışında bulduklarını tespit etmişlerdir. Bu kişilerin %24'ü hem zorbalığa maruz kalmış hem de başka insanlara zorbaca davranışlar sergilemişlerdir. Ancak öğrencilerin %6'sı kurban rolünde olduklarını ifade etmişlerdir. İnternet kullanımının sıklığı ile zorbalığa maruz kalma arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

2.1.3.Siber Zorbalık ve Geleneksel Zorbalık İlişkisi

Cep telefonu, bilgisayar, internet gibi teknolojik araçlar günümüzde ergenler için arkadaşlık ve sosyal etkileşim kurmada önemli bir yere sahiptir. Bir ergenin cep telefonunun olup olmaması, sahip olduğu cep telefonunun ve bilgisayarının hangi marka olduğu, interneti kullanıp kullanmaması, teknolojik araçları kullanma becerileri, ergenin bulunduğu sosyal gruptaki yerini

belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Ergenler arkadaş grubundan uzak kalmamak ve gruptan dışlanmamak amacı ile de teknolojik araçları kullanmaktadır (Soydaş, 2011). Siber zorbalığın özellikleri geleneksel zorbalığa benzemektedir. Bu davranış birden fazla olur ve psikolojik şiddet içermektedir (Dehue vd., 2008).

Siber zorbalıktaki roller ile akran zorbalığındaki roller değişiklik göstermektedir. Zorbalığa maruz kalan kişiye kurban, kurban zorbalığı gerçekleştiren kişiye ise siber zorba denilmektedir. Bazen bireyler hem zorba, hem de kurban rolünde olabilmektedir. Bu roller dışında zorbalık olayını şahitlik eden seyirciler bulunmaktadır (Willard, 2005).

Bu nedenle de akran zorbalığının literatürü daha eski tarihlere dayanırken siber zorbalık literatürü akran zorbalığıyla kıyaslandığında daha yenidir. Literatüre bakıldığında akran zorbalığı ve siber zorbalığın birbiri ile ilişkili ve ortak noktaları bulunan iki kavram olduğu görülmektedir. Siber zorbalığın görülme sıklığı ve yaygınlığı akran zorbalığı ile benzer özellikler taşımaktadır (Kocatürk, 2014; Li, 2007b; Tanrikulu ve Campbell, 2015).

Siber zorbalık ile geleneksel zorbalık arasında bazı yönlerden farklılık bulunmaktadır. Bu farklılardan biri olarak geleneksel zorbalık için bir mekanın olması gerekirken, siber zorbalıkta böyle bir zorunluluğun olmamasıdır. Geleneksel zorbalık gençlerin genellikle okul ortamında maruz kaldıkları bir durumdur. En çok okuldan eve giderken ya da evden okula giderken gerçekleşmektedir (Patchin ve Hinduja, 2006).

Siber zorbalığın gizli bir şekilde gerçekleşmesidir. Siber zorbalığa maruz kalan birey çoğunlukla zorbalığı gerçekleştiren kişiyi tanımamaktadır. Zorbalık yapan birey bazen kurbanın yakın çevresinden olabilmektedir. Bu sebeple siber zorbalık oldukça korkutucu ve tedirgin edicidir. Gizlilik, zorbalığı gerçekleştiren kişiye gerçek hayatta olamayacak kadar rahatlık tanımaktadır. Herhangi bir tepki ile karşılaşmadığı ve kimliğini gizli tutabildiği için zorbalığı gerçekleştiren kişi daha saldırgan olabilmekte ve gerçek hayatta olduğu kişiden tamamen farklı davranabilmektedir. Zorbalık gerçek hayatta gerçekleşmediğinden saldırgan, kurban ile empati kuramamaktadır. Çünkü

saldırgan gerçekleştirdiği davranışlardan sonra kurbanın ne hissettiğini ya da nasıl tepkiler verdiğini görememektedir (Mishna, Saini ve Solomon, 2009).

Li'ye (2007) göre okulda zorbalık gerçekleştiren bireyler gerçekleştirmeyen bireylere göre elektronik ortamda zorbalık gerçekleştirme eğilimi daha fazla olmaktadır. Smith vd. (2008) İngiltere'de 11-16 yaşlar arasında gençler ile yapılan çalışmada geleneksel yoldan zorbalığı gerçekleştiren ya da geleneksel yoldan zorbalığa maruz kalan bireylerin, sanal ortamda da zorbalık gerçekleştirdiği ya da zorbalığa maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu durumda zorbalığa maruz kalan bireylerin sanal ortamda zorbalık davranışında bulunma eğilimleri artabileceği ifade edilmiştir. Slonje ve Smith (2008) kurbanların %33'ü zorbalığı gerçekleştiren bireyi tanımadıklarını ifade etmiştir. Zorbalığı gerçekleştiren kişiyi tanıyan bireylerin %57'si ise zorbalığı gerçekleştiren kişilerin okuldan olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar sanal ortamda gerçekleşen zorbalığın resim ve video gibi araçlar kullanılarak gerçekleştiğinde çok fazla insana ulaşabildiğini, bu sebeple sanal ortamda gerçekleşen zorbalığın geleneksel yoldan gerçekleşen zorbalığa kıyasla daha büyük etkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir. Wolak vd. (2007) 10-17 yaşlarındaki öğrencilerden sanal ortamda gerçekleşen zorbalık ile gerçek hayatta gerçekleşen zorbalık arasındaki benzerlikleri belirtmelerini istemişlerdir. Araştırma bulgusu olarak siber zorbalık akran zorbalığındaki gibi standart bulguların olmadığı belirlenmiştir.

2.1.4.Siber Zorbalığa İlişkin Toplumsal Farkındalık

Ergenler bilgi ve iletişim teknolojilerini kendi aralarında haberleşme ve bilgiye ulaşma aracı olarak kullanmanın dışında bir başkasına zarar vermek, o kişiyi utandırmak, tehdit etmek gibi olumsuz amaçlar için de kullanmaktadır. Bu durum gençler arasında mağduriyet durumlarını ve şiddet olaylarını artırmaktadır (Yetim, 2015). Siber zorbalık, elektronik cihazlar kullanılarak karşıdaki insanı incitmek için gerçekleştirilen bir davranıştır. Siber zorbalık sanal ortamda tehdit ve hakaret gibi saldırganca davranışlar gerçekleştirilerek yapılabilmektedir (Ateş ve Güler, 2016). Vandebosh ve Cleemput (2007) ergenlere internetin zararları hakkında sorular sormuşlar; bilgisayar virüsleri, poronografik içerikler izlenmek, cinsel tehdit ya da

gözdağı almak gibi cevaplar almışlardır. İnternette kişilerin sahip oldukları sosyal ağların şifrelerinin kırılması, iletişim kurdukları insanlarla iletişim yollarının kapanması, başkasının bireyin sosyal medya hesaplarını ele geçirmesi ve kendi adına başkalarına mesaj atması, bireyin kimseye göstermek istemediği fotoğraf ve videolarının başkalarının eline geçmesi olarak ifade edilmiştir.

Najah vd. (2016) siber zorbalığın teknolojinin yaygınlaşması ve kullanımının artmasıyla okullarda yaygınlaştığını tespit etmek ve Lübnan'daki öğretmenlerin siber zorbalık kavramından ne derece haberdar olduklarını incelemeyi amaçladıkları çalışmalarında okul öğretmenlerinin siber zorbalığın öğrenciler üzerindeki büyük olumsuz etkilerini fark ettiklerini göstermiştir. Öğretmenler okul içinde siber zorbalığa karşı girişimler arası stratejiler önerirken, öğrenciler okuldan uzaktayken siber zorbalıkla yüzleşmek için stratejiler önermekte daha az tereddüt ettiler. Bu fenomenin önleme stratejileri konusunda da belirsizlerdi. Öğretmenlerin algıları, siber zorbalığa karşı koymak ve etkili bir siber zorbalıkla mücadele programı tasarlamak için aktif rollerinin ve öğrencilerin karakterini iki temel anahtar olarak oluşturmanın önemini vurgulamaktadır.

Siber zorbalığın her geçen gün yaygınlaşması çocuklar ve okullarda görev yapan öğretmenlerin siber zorbalık hakkında daha fazla bilgi sahibi olmasını gerekli kılmaktadır (Aksaray, 2011). Günümüzde anne ve babaların bir çoğu gelişen teknolojileri ayak uyduramamaktadır. Bu sebeple ebeveynler ile çocuklar arasında uçurumlar oluşmakta ve çocuklarıyla yeterli düzeyde iletişim kuramamaktadır.. Anne ve babalar çocuklarının internet ve elektronik cihazları nasıl kullanacakları konusunda çocuklarına rehberlik etmeli ve onları düzenli bir şekilde denetlemelidir (Aksaray, 2011). Siber zorbalığın engelleme noktasında en etkili yöntem, çocuk ve gençlerin zorbalık yaşanmadan önce güçlendirilmesidir (Topçu vd., 2013).

2.1.5.Siber Zorbalıkla İlişkili Değişkenler

İlgili araştırmalarda siber zorbalık sosyo demografik değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. İnterte kalma süresi, ebeveyn öğrenim duurmu, denetim, okul

aidieti, cinsiyet, yaş gibi değişkenlere bakılmıştır (Akbaba ve Eroğlu, 2013; Navarro vd., 2015). Araştırma değişkeni olarak ise empatinin, kişiler arasındaki duyarlılığın, sosyal desteğin sosyal içerikli değişkenlerin incelendiği görülmüştür (Batmaz ve Ayas 2013; Rey vd., 2016).

Williams ve Guerra (2007) cinsiyeti incelemiş ve katılımcılar arasında zorbalık açısından bir farklılık tespit etmemişlerdir. Topçu vd. (2008) benzer bir bulguya ulaşmış özel okulda ve devlet okulunda okuyan öğrencilerin cinsiyetlerine göre farklılık bulunmamıştır. Arıcağ (2009) Türk niversite öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmada siber zorbalık davranışını gerçekleştirme bakımından erkek ve kız öğrenciler arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığını, ancak erkeklerin kızlara kıyasla daha fazla zorba rolünü benimsedikleri görülmüştür. Juvonen ve Gross, (2008); Patchin ve Hinduja, (2006) de siber zorbalığa katılım konusunda cinsiyet açısından anlamlı bir fark bulamamışlardır.

Araştırmaların bir kısmında araştırmacılar yaş ve siber zorbalık arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığını göstermişlerdir (Juvonen ve Gross 2008; Patchin ve Hinduja, 2006; Wolak vd., 2007). Williams ve Guerra (2007) 5. sınıf öğrencilerin siber zorbalığa katılma oranları diğer gruplara göre en düşük düzeyde olduğu, 8. Sınıfta en st düzeye ulaştığını, 11'ci sınıfta yavaş yavaş azaldığını tespit etmişlerdir. Kowalski ve Limber (2007) yaş ilerledikçe zorbalıkla karşılaşma oranının arttığı tespit edilmiştir. Çocuklar ortaokula geldiğinde elektronik cihazlarda daha fazla zaman geçirmekte ve bu cihazları kullanma konusunda daha fazla becerikli olmaktadır. Mesch (2009) 12-17 yaşındaki bireylerde internet ortamında zorbalıkla karşılaşan bireylerin yaş ortalamasının, zorbalıkla karşılaşmadığını ifade eden bireylerin yaş ortalamasına kıyasla daha yüksek bulmuştur. Yaş ilerledikçe internet ortamında zorbalıkla karşılaşma ihtimalinin arttığını, çünkü gencin yaşı ilerledikçe interneti daha farklı kullandığı ve daha fazla yeni insanlarla tanıştığını ifade etmiştir.

2.1.6.Siber zorbalığın psikolojik etkileri

Siber zorbalık son yıllarda oldukça araştırmalara konu olan bir olgudur. Başlangıçta medyada çıkan haberle ile birlikte bu konu gündeme gelmeye başlamıştır. Siber zorbalık bireyde neden olduğu etkiler bakımından sosyal sağlık problemidir (Aksaray, 2011). Siber zorbalığa maruz kalan çocuklar korku, kaygı, anksiyete gibi bireye olumsuz etkilerde bulunan duyguları daha yoğun yaşadıklarını belirtmişlerdir (Beran ve Li, 2005). Siber zorbalığa maruz kalan çocuklar okuldan kaçmak, korktuğu için okula silah taşımak gibi davranışlar göstermişlerdir (Ybarra vd., 2007). Siber zorbalığa maruz kalan gençler arasında depresyon, madde kullanımı oranları yükselmektedir (Mitchell vd., 2007).

Siber zorbalık mağduru olmanın psikolojik sorunların gelişimi için tehdit oluşturabileceğini ortaya koyan çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Arıca, 2009; Erdur-Baker ve Tanrikulu, 2010; Ybarra, 2004). Hinduja ve Patchin (2009), yapmış olduğu araştırmada siber zorbalık ile çevrimdışı kötü muamele, duygusal ve psikolojik problemler, akademik zorluklar, düşük benlik saygısı, klinik depresyon, sosyal destekeksikliği gibi sıklıkla karşılaşılan problemlerin çakıştığı sonucuna ulaşmıştır.

Siber zorbalık davranışında bulunan gençlerin kurallara uymama davranışları daha sık görölmüştür (Ybarra ve Mitchell,2007). Wolak vd.'ne göre (2006) zorbalığa maruz kalan gençlerden %30'unun çok üzgün olduğunu belirtmişlerdir. %24 fazlaca korkmuş, %22'sinin de utanmış olduğu belirlenmiştir. %34 internetten uzaklaşmış, devamlı olayı düşünme ve aşırı derecede stres belirtisi göstermiştir. Zorbalık davranışını sergileyen ya da zorbalığa maruz kalan bireyler depresif, düşük okul başarısı ve madde kullanımı göstermektedirler (Ybarra Mitchell, 2004). Schneider, O'Donnell, Stueve ve Robert (2012), yapmış oldukları araştırmada siber zorbalığa maruz kalmış öğrencilerin okul başarısının düşük olduğu belirlenmiştir.

İnterneti kullanan kişiler gerçekte ortamdan farklı olarak sanal ortamı farklı bir kişilik sunma yeri olarak görebilmektedirler. Daha rahat davranışlar sergileyerek sanal bir zorba olabilirler (Ateş ve Güler, 2016). İnternet mağdur

olan bir genç sosyal kaygı yaşayabilir (Juvonen ve Gross,2008). Arıcak'a göre (2009) siber zorbalık kurban ve zorbaları, zorbalığa maruz kalmamış ve zorbalık yapmamış kişilere göre daha fazla psikiyatrik belirti göstermektedirler.

Arıcak vd. (2008) Türk öğrencilerin sanal ortamdaki zorbalıklara karşı baş edebileceklerini düşündüklerini tespit etmişlerdir. Baş yöntemi ise, rahatsız eden kişiye durmasını söyleme, kullanıcı adını değiştirmedir. Smith vd. (2008) sanal ortamda taciz yaşayan gencin bu durumdan kurtulmak için rahatsızlık içeren mesajları saklayıp polise başvurma, e-posta adresini değiştirme, kullanıcı adını değiştirme, taciz eden kişiye durmasını söylemek gibi davranışlar sergilediğini ifade etmişlerdir. Erdur-Baker ve Tanrikulu (2010), yapmış oldukları araştırmada ortaokul çocuklarının mağdur veya zorba olma durumlarına göre depresif belirtilerle ilişkisini incelemişlerdir. Bu araştırmada siber zorbalığa maruz kalmış öğrencilerin daha yüksek düzeyde depresif belirtiler gösterdiği ortaya konmuştur.

Siber zorbalık ile mücadele etme sürecinde atılması gereken ilk adım iyi bir planlama yapmaktır. Okul içerisinde yapılması planlanan bir mücadele planında hem okul psikolojik danışmanlarının hem de öğretmenlerin bir araya gelerek bir kurul oluşturması önem taşımaktadır. Siber zorbalığa yönelik oluşturulacak mücadele planları içerisinde teknolojinin hayatımızdaki yeri, siber zorbalığın nasıl meydana geldiği, siber zorbalığın riskleri, zorbalık sürecinde kimliğin gizli tutulabileceği, geleneksel zorbalıktan daha kapsamlı ve daha zarar verici olabileceği, öğrenciler tarafından ifade edilmesi güç olaylar olduğu bilgilerinin yer alması etkililiği açısından yararlı olmaktadır (Diamanduros vd.,2008).

2.2.Sosyal Kaygı

Kaygı, gelecekte kötü bir olay yaşanacakmış gibi hissetmeden kanaklı olarak tedirginlik halidir. Bu tedirginlik zamanla farklı bir boyut kazanarak paniğe bile yol açabilecek endişeyi meydana getirir (Çakmak 2018). Kaygı, tanımlanması zor bir durumdur. Bu duyumlardan bazıları göğüste sıkışma hissi, terleme, midede boşluk duygusu ve baş ağrısı örnek verilebilir. Kaygının, somut

olarak ifade edilebilecek bir tehlike olmadan yaşanması, sık ve şiddetinin yüksek olması bireyde kaygı bozukluğu olduğunu düşündürür (Türkçapar 2004). Kaygının oluşturacağı sorunun önemli olduğu unutulmamalıdır (Vannucci vd., 2017). Erkan'a göre (2002) sosyal kaygıda toplumsal ilişkiler içindeyken konuşmada, yemek yemekte, tanışma gibi sosyal iletişimlerde sorunlar yaşanmaktadır. Kişi izleniyormuş hissi içinde ilişkilerde zorluk çeker ve yeni ortamlardan kaçınır.

DSM-5'de toplumsal kaygı/sosyal fobi, bireyin başkaları tarafından değerlendirilmesi ya da toplumsal durumlarda kaygı duyması olarak ifade edilmiştir. Birey olumsuz olarak değerlendirilecek bir şekilde davranmaktan veya kaygı duyduğunun başkaları tarafından fark edilmesi ile ilgili korkuları vardır. Hissedilen kaygı sürekli olmakta ve kültürel-toplumsal bağlamla bir bağlantısı olmamaktadır. Kaygı bir maddenin kullanımından yada bir fizyolojik bir durumdan bağımsızdır. Yaşanılan toplumsal kaygı bireyde işlevsellik anlamında olumsuzluk yaratmaktadır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2014).

Ergenlik dönemi, arkadaş gruplarına kabul edilmenin en önemli olgu olarak düşünüldüğü ve başka insanların birey hakkındaki düşüncelerinin ne denli önemli olduğunun farkına varıldığı dönemdir (Sübaşı, 2007). Sosyal kaygı, bireyin başka insanların kendisi hakkında olumsuz düşünelere kapılmasından korkmasıdır (Yeniçikti, 2010). Toplumsal kaygının, duygusal, fizyolojik, davranışsal ve bilişsel belirtileri vardır. Bu belirtilerden bazıları yüz kızarması, kalp ritminde artış, göz temasından kaçınma, kekeleme, sosyal ortamlardan uzaklaşma, yeni insanlarla tanışmaktan korkma olarak ifade edilebilir (Kuzucu, 2013).

Kaygının sağlıklı bireyler arasındaki iletişime etkisi hakkında çok az şey bilinmektedir. Ancak bu konuda nörolojik bulgular toplanmaya devam etmektedir (Jeong vd., 2016). Bu bulgulara göre iletişim kaygısı ile benzerlik gösteren ve iletişim kaygının artmasına neden olan sosyal kaygı, var olan ya da gelecekte var olacak ilişkilerde yaşanabilecek durumlara karşı var olan bir durumdur (Sübaşı, 2003). Schlenker ve Leary'ye göre sosyal kaygı, bireyin düşüncelerine önem verdiği bir insana özel izlenim vermeye çatiştiğinde, gerçek veya hayali ortamlarda gerçekleşebilecek izlenimlerin olumsuz

olabilme korkusundan kaynaklanan kaygı olarak ifade edilmektedir (Green vd., 2016). Sosyal kaygı bireyin kapasitesini göstermesinin önüne geçmekte ve bireyin sosyal ilişkilerini olumsuz etkilemektedir (Çankaya, 2007).

2.2.1.Sosyal Kaygı ve Teknoloji

Sosyal paylaşım siteleri çocukların ve gençlerin zamanlarının çoğunu bu alanlara yöneltmesine neden olmuş ve çocukların ve gençlerin psikolojik ve sosyal gelişimlerini olumsuz etkiler hale gelmiştir. Gerçek yaşamda çocukların birbirleriyle oyunlar oynaması, iletişim kurması onların empati kurma yeteneği ve yaratıcılıklarını geliştirmesine olanaklar sağlamaktadır. Aynı zamanda son yıllarda kullanım alanını genişleten ve daha fazla insana kendine çeken sosyal medya siteleri, aile yapısı ve sosyal dokuyu olumsuz etkilemektedir. İletişim kurmakta zorlanan bireyler internet ortamında rahatlıkla konuşabilmekte ancak bu durum kişilerin sınırlarını belirleyememesine yol açmaktadır (Yıldız, 2012).

Sosyal kaygısı bulunan kişilerin sosyal açıdan kendilerini sosyal medya ortamında daha iyi gördükleri ifade edilebilir. Asosyal medya ortamı sosyal kaygısı bulunan bireyler için daha az stresli ve daha ödüllendirici gelebilmektedir. Bu sebeple sosyal kaygısı bulunan bireyler internet ortamında daha fazla zaman geçirebilmektedir (Zorbaz, 2013). İnternet ortamında özellikle sosyal medya kullanıcıları arasında sosyal kaygının, stresin, huzursuzluğun artış gösterdiği gözlenmektedir (Wakefield ve Wakefield ,2018). Sosyal destek kurmak konusunda fayda sağlayan sosyal medyanın, sosyal dışlanma konusunda yakından ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Lin ve ark., 2017).

Araştırma sonucunda ergenlerin siber zorbalık ile toplumsal kaygıları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenirken, sosyal yetkinlikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişkilerin olduğu belirlenmiştir (Ateş ve Güler, 2016). Vanucci vd. (2017) 563 kişiye anket yöntemi ile gerçekleştirilen araştırmada günlük olarak sosyal medyanın kullanımının sosyal kaygı ile ilişkili olduğu incelenmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde sosyal medya kullanım süresinin artmasının bireyin sosyal

kaygılarının artmasına neden olduğu görülmektedir. Elhai vd. (2018) yaşın, cinsiyetin sosyal medya kullanımıyla, kaybetme durumuyla, oluşan kaygıyla ve duygu durumu düzenleme ile ilişkili olduğu belirlenmiştir.

ABD'de 14-17 yaşındaki gençlerde birden çok sayıda sosyal medya hesabı olan gençlerin; aileleri tarafından daha fazla depresif olarak belirtildiği ifade edilmiştir (Barry vd., 2017). Primack vd. (2017) 19-32 yaşındaki bireylerde birden çok sosyal medya aracının kullanımının kaygıyı ve depresyonu yükselttiği belirlenmiştir.

Teknoloji ve bilgide meydana gelen değişimlerin bilgiye ulaşmada kolaylık sağlamanın yanında siber zorbalık gibi olumsuz etkilerinin de olduğu unutulmamalıdır. Diğer bir deyişle değişen ve gelişen teknolojiler bireyin yaşamına olumlu etkilerde bulunurken diğer taraftan kişisel ve toplumsal açıdan olumsuz sonuçlar doğura bilmektedir. Bu durum bilgi ve iletişim kaynaklı teknolojik gelişmelerde daha rahat görülebilmektedir. Bu açıdan bilgisel ve iletişimsel teknolojik gelişmelere dayanan siber zorbalık günümüzün güncel sorunlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır (Ateş ve Güler, 2016).

2.3.Yalnızlık

Yalnızlık çağdaşlaşma ile farklı bir nitelik kazanmıştır. İnsanların daha kolay bir şekilde iletişim sağlaması onların birliktelik kavramının zayıflamasına neden olmaktadır. Böylece bireylerin iletişimleri gerçek hayattan sanal ortamlara taşınmış ve bu durum sıradan bir hale gelmiştir. İnsanlar toplumsal bir varlık olmasına rağmen sanal ortamlarda kurulan iletişim insanları yalnızlığa sürüklemektedir. Bu durum diyalektik yalnızlık olarak ifade edilmektedir. İletişim bu şekilde devam ettiği sürece insanın yalnızlaşması kaçınılmazdır (Baudrillard, 2006). İnternetin yoğun bir şekilde kullanılması bireyi bağımlılığa da sürüklemektedir (Öztürk, Odabaşoğlu, Eraslan, Genç ve Kalyoncu, 2007). Bireysel yalnız kalmışlık duygusu taşıyan insanların, toplumsal anlamda yalnız kalmış bireylere göre kendilerini daha kötü hissettikleri ve kendilerini sorunları çözmek için yetersiz gördükleri sıklıkla görülen bir durumdur (Yazıcı, 2016). Özellikle teknolojinin hızla ilerlediği

çağımızda insanların yalnızlık kavramıyla tanışması sık rastlanan bir durumdur(Öz, 2004). Saraçoğlu (2000)'e göre yalnızlık insanın günümüzdeki ilişkilerini, kendisinin geçmişte kurduğu ilişkiler ve yakın çevresindeki insanların kurduğu ilişkiler ile karşılaştırması sonucu hissettiği negatif duygudur.

Varoluşçu kuramcılara göre yalnızlık kavramı tüm insanlık için geçerliliği olan birkavramdır. Her bireyin yaşamlarının belli dönemlerinde bu ruh haline girebileceklerini söylerler. İnsanların kendilerini hür hissedebilmesi, bireyselleşebilmesi adına yalnızlık varoluşçulara göre pozitif bir kavramdır. Onlara göre insanın iç dünyası hakkında hiçkimse fikir sahibi olamaz. İlişkilerle oluşturduğumuz sevgi, tek başınalığın ıstırabını hafifletmektedir (Yalom, 2001).

Bilişsel kuramcılara göre bireyler yakınları ile iletişimde olumsuzluklar ve doyumsuzluk yaşadıklarında yalnızlığa mahkum olurlar. İnsan ilişkilerindeki gereksinimlerle beklentilerin tutarsızlığı yalnızlıkla ilgili problemlere yol açmaktadır. Kişinin yakınlarıyla iletişimi beklediğinin altına indiğinde onun için yalnızlık başlamış demektir (Kozaklı, 2006).

2.3.1.Yalnızlığı Etkileyen Bazı Faktörler

İnsanlar aile içinde duygusal ilişkiler kurarak bir bütün olurlar. Aile içindeki iletişimden aile üyeleri oldukça keyif alırlar. Bireyler bu sayede kendileri oldukça huzurlu hisseder. Bireylerin karakterleri içlerinde buldukları aile ortamından etkilenmektedir. Bu sebeple ailede meydana gelen çatışma ortamı bireyi doğrudan etkileyecektir. Birey aile içinde kendisini sahiplenilmiş hissetmezse kendisini yalnız hissetmeye başlayabilir. Çatışma durumu olan ailelerde iletişim zayıf olacağından bireyler sosyal ilişkilerinde de iletişim sorunları yaşayabilir. Yapılan çalışmalarda gençler meydana gelen yalnızlığın sebepleri, ailelerin empati kuramamaları, gerekli vakti ayırmamaları ve gencin yalnızlığına çare bulamamaları olarak ifade edilmiştir (İmamoğlu, 2008). Büyükcebeci (2017) öznel iyi oluş, yalnızlık, sosyal dışlanma ve empati değişkenlerinin aralarında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Yalnızlık ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelendiği bir diğer araştırmada internet bağımlılığında yüksek puan alan bireyler, kendilerini daha yalnız görmektedir. Yapılan araştırmada cinsiyet değişkenleri arasında fark bulunmadığı sonucu ortaya çıkmıştır (Durak Batıgün ve Hasta, 2010).

Ayaroğlu (2002), 385 üniversite öğrencisinin yalnızlık seviyeleri ve internet kullanımları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Yapılan çalışmalar sonucu yalnızlığı düşük oranda hisseden öğrencilerin yüksek oranda hissedenlere göre internet kullanımının sağlık, arkadaşlık ilişkileri ve akademik başarılarının daha olumlu etkilediği sonucuna varılmıştır. Yücel (2009) evinde interneti bulunan kişilerin kendilerini daha az yalnız hissettiklerini belirlemiştir. Çağır (2010), lise ve üniversite öğrencilerinin internet kullanımının yalnızlığa ve esenlik duygusuna etkisini araştırmıştır. Araştırma neticesinde öğrencilerin problemleri internet kullanımı olduğu, esenlik durumlarının düşük seviyede olduğu ve orta düzeyde yalnızlık yaşadıkları sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin yalnızlık seviyeleri ve problemleri internet kullanımları arasında pozitif yönde, esenlik hali ve problemleri internet kullanımı arasında ise negatif yönde anlamlı ilişki ortaya çıkmıştır.

2.4. İlgili Araştırmalar

2.4.1.Siber Zorbalığa İlişkin Yapılan Araştırmalar

Ybarra ve Mitchell (2004) 10-17 yaşlarındaki gençlerin %19'unda sanal zorbalık yaşadıklarını, %4'ünde kurban, %12'sinde zorbalık, %3'ünde ise hem kurban hem de zorbalık rolünü üstlendikleri belirlenmiştir. Sanal zorbalık bağlamında görüşülen kişilerin çoğunluğunun sanal zorbalık yaptıkları kurban olanların sayılarının azlığı dikkat çekicidir.

Li (2006) dokuzuncu sınıfta eğitim gören öğrenciler ile yaptığı çalışmada öğrencilerin %25'inin siber zorbalığa maruz kaldığını tespit etmiştir. Zorbalığa maruz kalan öğrencilerin yarısı zorbalığı gerçekleştiren kişiyi tanıdıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların %15'i ise internet ortamında zorbalık davranışını gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir.

Patchin ve Hinduja (2006) interneti kullanan gençlerin % 29'unda sanal tacize uğramak, saldırganca tutumlarla karşılaşmak, hakaret edilmek, özel bilgilerin çalınması gibi zorbalık deneyimlerini yaşadıklarını, %11 gencin ise, diğer insanlara zorbalık yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Kowalski ve Limber (2007) yaş ilerledikçe zorbalıkla karşılaşma oranının arttığı tespit edilmiştir. Çocuklar ortaokula geldiğinde elektronik cihazlarda daha fazla zaman geçirmekte ve bu cihazları kullanma konusunda daha fazla becerikli olmaktadır. Yaşın ilerlemesiyle sosyal paylaşım sitelerine girme davranışı arttığından daha fazla siber zorbalıkla karşılaşma ihtimali artmaktadır.

Li (2007) 7. Sınıfta okuyan 177 öğrencinin bulgusuna göre okulda zorbalık gerçekleştiren bireyler gerçekleştirmeyen bireylere göre elektronik ortamda zorbalık gerçekleştirme eğilimi daha fazla olmaktadır.

Wolak, Mitchell ve Finkelhor (2007) 10-17 yaşlarındaki öğrencilerden sanal ortamda gerçekleşen zorbalık ile gerçek hayatta gerçekleşen zorbalık arasındaki benzerlikleri belirtmelerini istemişlerdir. Araştırma bulgusu olarak siber zorbalık akran zorbalığındaki gibi standart bulguların olmadığı belirlenmiştir.

Cleemput (2007) 10-18 yaşlarındaki ergenlerin internetin zararları hakkında sorular sormuşlar; bilgisayar virüsleri, pronografik içerikler izlenmek, cinsel tehdit ya da gözdağı almak gibi cevaplar almışlardır. İnternette kişilerin sahip oldukları sosyal ağların şifrelerinin kırılması, iletişim kurdukları insanlarla iletişim yollarının kapanması, başkasının bireyin sosyal medya hesaplarını ele geçirmesi ve kendi adına başkalarına mesaj atması, bireyin kimseye göstermek istemediği fotoğraf ve videolarının başkalarının eline geçmesi olarak ifade edilmiştir.

Moessner (2007) 13-17 yaşlarındaki gençlerle görüşmüş gençlerin %43'ünde bir yıl önce internet ortamında zorbalığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bireyler kendilerine zarar verilmesi amacı ile bazı kişilerin kendilerine resim, mesaj veya e posta gönderildiğini belirtmişlerdir.

Juvonen ve Gross'un (2008) 12-17 yaşlardaki bireylerin %72'si bir önceki yıl en az bir defa internet ortamında zorbalığa maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu kişilerin %85'i okul ortamında da zorbalığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Okulda ve internette yaşanan zorbalığın %85 oranında aynı olması, okulda başlayan zorbalığın internet ortamında devam ettiği düşüncesi ortaya çıkmıştır.

Arıçak vd. (2008) farklı sosyo ekonomik durumdaki 12-19 yaşlarında gençlerin %36'sı sanal zorbalık davranışı gerçekleştirdikleri, bunlardan %24'ü ise hem zorba hem de madur oldukları belirlenmiştir. Ancak öğrencilerin %6'sı kurban rolünde olduklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin %23.7 si akıllı telefon vasıtasıyla bu olayın gerçekleştirildiğini belirtmişlerdir. İnternet kullanımının sıklığı ile zorbalığa maruz kalma arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Türk öğrencilerin sanal ortamdaki zorbalıklara karşı baş edebileceklerini düşündüklerini tespit etmişlerdir. Baş yöntemi ise, rahatsız eden kişiye durmasını söyleme, kullanıcı ismini değiştirmedir.

Dehue vd. (2008) 11-12 yaşında olan çocukların gerçek yaşamda akran zorbalığı yapıp yapmadığını incelemiş gerçek yaşamda zorbalık yapanların sanal ortama da bu davranışlarını taşıdıkları tespit edilmiştir. Bu açıdan gerçek zorbalık ile sanal zorbalık arasında bir ilişki söz konudur.

Juvonen ve Gross'un (2008) 12-17 yaşlardaki bireylerin %72'si bir önceki yıl en az bir defa internet ortamında zorbalığa maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu kişilerin %85'i okul ortamında da zorbalığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Okulda ve internette yaşanan zorbalığın %85 oranında aynı olması, okulda başlayan zorbalığın internet ortamında devam ettiği düşüncesi ortaya çıkmıştır. İnternette ve okulda yaşanan zorbalığın benzer özellikler taşıdığını ifade etmiştir. Bu benzerlik içinde ad takma ve hakaret etme bulunmaktadır. İnternette zorbalığa maruz kalan bireylerin üçte ikisi bu zorbalığı yapan kişiyi tanıdıklarını ifade etmişlerdir. Bu zorbalığı gerçekleştiren kişilerin yarısı bu davranışı okul ortamında da gerçekleştirmektedir.

Slonje ve Smith (2008) kurbanların %33'ü zorbalığı gerçekleştiren bireyi tanımadıklarını ifade etmiştir. Zorbalığı gerçekleştiren kişiyi tanıyan bireylerin %57'si ise zorbalığı gerçekleştiren kişilerin okuldan olduğunu belirtmişlerdir. Gerçekleşen zorbalığın resim ve video gibi araçlar kullanılarak gerçekleştiğinde çok fazla insana ulaşabildiğini, bu sebeple sanal ortamda gerçekleşen zorbalığın geleneksel yoldan gerçekleşen zorbalığa kıyasla daha büyük etkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir

Smith vd. (2008) 11-16 yaşları arasında gençler ile yapılan çalışmada geleneksel yoldan zorbalığı gerçekleştiren ya da geleneksel yoldan zorbalığa maruz kalan bireylerin, sanal ortamda da zorbalık gerçekleştirdiği ya da zorbalığa maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu durumda zorbalığa maruz kalan bireylerin sanal ortamda zorbalık davranışında bulunma eğilimleri artabileceği ifade edilmiştir. İnternette tacize uğrayan gençlerin bu durumdan kurtulmak için rahatsızlık içeren mesajları saklayıp polise başvurma, e-posta adresini değiştirme, kullanıcı adını değiştirme, taciz eden kişiye durmasını söylemek gibi davranışlar sergilediğini ifade etmişlerdir.

Mesch (2009) internet ortamında zorbalıkla karşılaşan bireylerin yaş ortalamasının, zorbalıkla karşılaşmadığını ifade eden bireylerin yaş ortalamasına kıyasla daha yüksek bulmuştur. Yaş ilerledikçe internet ortamında zorbalıkla karşılaşma ihtimalinin arttığını, çünkü gencin yaşı ilerledikçe interneti daha farklı kullandığı ve daha fazla yeni insanlarla tanıştığını ifade etmiştir.

Erdur-Baker ve Tanrıkulu (2010), yapmış oldukları araştırmada ortaokul çocuklarının mağdur veya zorba olma durumlarına göre depresif belirtilerle ilişkisini incelemişlerdir. Bu araştırmada siber zorbalığa maruz kalmış öğrencilerin daha yüksek düzeyde depresif belirtiler gösterdiği ortaya konmuştur.

Najah vd. (2016) siber zorbalığın teknolojinin yaygınlaşması ve kullanımının artmasıyla okullarda yaygınlaştığını tespit etmek ve Lübnan'daki öğretmenlerin siber zorbalık kavramından ne derece haberdar olduklarını incelemeyi amaçladıkları çalışmalarında okul öğretmenlerinin siber zorbalığın

öğrenciler üzerindeki büyük olumsuz etkilerini fark ettiklerini göstermiştir. Öğretmenler okul içinde siber zorbalığa karşı girişimler arası stratejiler önerirken, öğrenciler okuldan uzaktayken siber zorbalıkla yüzleşmek için stratejiler önermekte daha az tereddüt ettiler. Bu fenomenin önleme stratejileri konusunda da belirsizlerdi. Öğretmenlerin algıları, siber zorbalığa karşı koymak ve etkili bir siber zorbalıkla mücadele programı tasarlamak için aktif rollerinin ve öğrencilerin karakterini iki temel anahtar olarak oluşturmanın önemini vurgulamaktadır.

2.4.2.Sosyal Kaygıya İlişkin Yapılan Araştırmalar

Ceyhan (2011) üniversite öğrencileri ile internet kullanım amaçlarını belirlemek üzere anket uygulamış, interneti eğlenme amacıyla kullananların, yeni arkadaşlıklar kurmak için kullananların, bilgi artırmak amacıyla kullananların bulunduğunu belirlemiştir. Problemleri kullanım için risk artırıcı faktörün eğlence ve yeni arkadaşlıklar kurma amaçlarına bağlı kullanım olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Baltacı vd. (2012) üniversite öğrencilerinin sosyal paylaşım ağlarını kullanım amaçlarını incelemiş arkadaşları ile görüşme amacını taşıyanların sosyal desteklerinin daha güçlü oldukları, aynı zamanda etkileşim kaygısında yüksek bulunmuştur. Sosyal etkileşim ağların ayni üye olanların kaygı düzeyleri eski öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur.

Zorbaz ve Dost (2014) lise öğrencilerinin interneti problemleri kullanmaları ile sosyal kaygıları arasındaki ilişkileri incelemişler demografik değişkenlere bakmışlardır. Erkeklerin problemleri kullanımının kızlara kıyasla daha fazla olduğu, sosyal kaygı arttıkça problemleri internet kullanımının dardığı belirlenmiştir. Alt boyutlarda da aynı sonuçlar bulunmuştur.

Ateş ve Güler (2016) siber zorbalığı yordayan değişkenleri araştırmışlar, sosyal yetkinliğin ve toplumsal kaygının etkisini 16 yaş ortalamasına sahip ergen örnekleminde incelemişlerdir. Çalışma sonucunda sosyal yetkinliğin ve toplumsal kaygının siber zorbalığı etkilediği belirlenmiştir.

Woods ve Scott'un (2016) ergenler üzerinde sosyal medya kullanımı ve etkilerini incelemişlerdir. Sosyal medya uzun süre zaman harcayan bireylerde uyku kalitesinde düşüklük, benlik saygısında azalma, kaygının ve depresyonun artması bulgulanmıştır.

Vanucci vd. (2017) 18-22 yaşındaki gençlerin günde kullanılan sosyal medya ile sosyal kaygı ilişkisi incelenmiş ve araştırma sonuçları incelendiğinde sosyal medya kullanım süresinin artmasının bireyin sosyal kaygılarının artmasına neden olduğu görülmektedir.

Barry vd. (2017) ABD'de 14-17 yaşındaki gençlerin birden çok sayıda sosyal medya hesabı olan gençlerin; aileleri tarafından daha fazla depresif olarak belirtildiği ifade edilmiştir.

Primack vd. (2017) 19-32 yaşındaki bireylerde birden çok sosyal medya aracının kullanılmasının kaygıyı ve depresyonu yükselttiği belirlenmiştir. Birden fazla sosyal medya kullanımı daha fazla internette zaman geçirilmesine neden olmakta kişilerin dinlenme, uyku ve sorumluluklarını yerine getirme düzenlerinde aksamaya neden olabilmektedir.

Elhai vd. (2018) yaşın, cinsiyetin sosyal medya kullanımıyla, kaybetme durumuyla, oluşan kaygıyla ve duygu durumu düzenleme ile ilişkili olduğu belirlenmiştir.

2.4.3. Yalnızlığa İlişkin Yapılan Araştırmalar

Ayaroğlu (2002), 385 üniversite öğrencisinin yalnızlık seviyeleri ve internet kullanımları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Yapılan çalışmalar sonucu yalnızlığı düşük oranda hisseden öğrencilerin yüksek oranda hissedenlere göre internet kullanımının sağlık, arkadaşlık ilişkileri ve akademik başarılarının daha olumlu etkilediği sonucuna varılmıştır.

Yücel (2009) evlerinde internet olan ve olmayan ergenlerin arasında yalnızlık puan ortalamaları açısından anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Sosyo demografik değişkenlerden internet kullanımının yalnızlık algısı ile ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Çağır (2010), lise ve üniversite öğrencilerinin internet kullanımının yalnızlığa ve esenlik duygusuna etkisini araştırmıştır. Araştırma neticesinde öğrencilerin problemleri internet kullanımı olduğu, esenlik durumlarının düşük seviyede olduğu ve orta düzeyde yalnızlık yaşadıkları sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin yalnızlık seviyeleri ve problemleri internet kullanımları arasında pozitif yönde, esenlik hali ve problemleri internet kullanımı arasında ise negatif yönde anlamlı ilişki ortaya çıkmıştır.

Kılıç (2020) okul sporlarına katılan 15-18 yaş arası 263 kişinin dijital oyun bağımlılığı, sosyal ve duygusal yalnızlık düzeylerini incelenmiştir. Araştırma sonucunda saptanan bulgulara göre; yaş ve sınıf değişkenine göre, dijital oyun bağımlılığı, sosyal ilişkiler, romantik ilişkiler, aile ilişkileri alt boyutlarında, sosyal ve duygusal yalnızlık genel ölçeği genel ortalamasında gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Anne-Baba eğitim düzeyi değişkenine göre, romantik ilişkiler alt boyutunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Dijital oyun oynama süresi değişkenine göre, dijital oyun bağımlılığı genel ortalamada gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Dijital oyun bağımlılığı ölçeği ile romantik ilişkiler alt boyutu ve sosyal ve duygusal yalnızlık ölçeği arasında olumlu yönde pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür.

Pınar (2020) ortaokulda öğrenim gören 273 öğrencinin akran zorbalığı görmüş ergenlerde sosyal desteğin yalnızlıkları ile ilişkisini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda; zorbalığa maruz kalan ergenlerin algıladıkları sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin arasında pozitif yönde anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Cinsiyet değişkeninde mağdur erkek öğrencilerin mağdur kız öğrencilere göre yalnızlık düzeylerinin ve diğer önemli kişilerden algıladıkları sosyal destek alt boyutunun daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Anne-babası çalışan mağdur çocukların yalnızlık düzeyleri ile aralarında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Ebeveyn öğrenim durumunun sosyal destekle ve yalnızlıkla ilişkisi bulunmamıştır.

Kılıç (2021) 990 lise öğrencisinin internet, sosyal medya ve dijital oyun bağımlılığı düzeylerini ölçmek ve ergenlerin yalnızlık, bencillik, yaşam

doyumunu, psikososyal yapısı, cinsiyeti, aile yapısı, biyolojik yapısı, ekonomik düzeyleri vb. özellikleriyle bu bağımlılık türleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucuna göre, örneklemin genel çoğunluğunun interneti boş zamanını değerlendirmek, sörf yapmak ve oyun oynamak için kullandığı görülmüştür. Ayrıca örnekleminin genel çoğunluğu bir gün içinde internette 1-5 saat arası vakit geçirdiklerini dile getirmiştir. Cinsiyet ile internet, sosyal medya, dijital oyun bağımlılığı; yalnızlık, bencillik, yaşam doyumu arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bireylerimizin internette geçirdikleri süre, interneti kullanma amaçları, yalnızlık, bencillik ve yaşam doyumu düzeyleri, en çok kullandıkları sosyal medya hesapları, kullandıkları sosyal medya hesap sayıları, sosyal medyada selfi paylaşma sıklıkları ve aile birlikteliği ile internet ve sosyal medya bağımlılığı arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli

Bu araştırmadaki amaç lise öğrencilerinin yaşadıkları siber zorbalık sosyal kaygı ve yalnızlık duyguları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Aynı zamanda sosyodemografik açıdan çeşitli değişkenlerin bulgularla bağlantısı değerlendirilmiştir.

Araştırmanın çalışma konusu gereği değişkenler arası ilişkiler incelendiğinden ilişkisel tarama modelinin kullanılmasına karar verilmiştir Karasar (2006). Bu modelde çok sayıdaki değişkenin karşılıklı ilişkisine bakıldığını değişimin yönünün saptanmaya çalışıldığını, aynı yönde mi aksi yönde mi ilişkiye sahip olduğunun belirlenmesine olanak sağladığını belirtmiştir.

3.2.Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni Denizli ilinde Denizli Lisesinde eğitim gören lise öğrencileridir. Bu evren içinden farklı sınıf şubelerinden seçkisiz örneklem yolu ile öğrenciler alınmıştır. Seçkisiz örneklemin belirlenmesi evreni oluşturan her bir birey için eşit katılma şansının olduğu örneklem alma yöntemidir (Karasar, 2006). Araştırmaya gönüllü katılan 322 öğrenci örneklemini oluşturmuştur.

Tablo 1
Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Gruplar	<i>f</i>	%
Cinsiyet	Kız	164	50,9
	Erkek	158	49,1
Sınıflar	9. Sınıf	124	38,5
	10. Sınıf	71	22,0
	11. Sınıf	82	25,5
	12. Sınıf	45	14,0
Aile Gelir Durumu	2500 TL ve altı	55	17,1
	2501-5000 TL	177	55,0
	5001-10000 TL	57	17,7
	10001 TL ve üzeri	33	10,2
Oda	Var	267	82,9
	Yok	55	17,1
İnternette geçirilen süre	1 saatten az	34	10,6
	1-2 saat	62	19,3
	3-4 saat	121	37,6
	4 saatten fazla	105	32,6
İnternette Girme Amaçları	Ödev/Ders	75	23,3
	Oyun	67	20,8
	Video/Film	67	20,8
	Sosyal Medya	113	35,1
	Toplam	322	100,0

Tablo1’de görüldüğü üzere ergenlerin demografik özellikleri incelendiğinde 164’ü (%50,9) erkek, 158’i (%49,1) erkektir. 124’ü (%38,5) 9. Sınıfta, 71’i (%22,0) 10. Sınıfta, 82’si (%25,5) 11. Sınıfta, 45’i (%14,0) 12. Sınıftadır. Ailelerinin geliri incelendiğinde 55’i (%17,1) 2500 TL ve altı, 177’si (%55,0) 2501-5000 TL, 57’si (%17,7) 5001-10000 TL ve 33’ü (%10,2) 10001 TL ve üzeridir. 267’si (%82,9) kendisine ait odası varken, 55’inin (%17,1) kendisine ait odası yoktur. 34’ü (%10,6) 1 saatten az, 62’si (%19,3) 1-2 saat, 121’i (%37,6) 3-4 saat, 105’inin (%32,6) 4 saatten fazla internete girmektedirler. 75’i (%23,3) ödev ders, 67’si (%20,8) oyun, 67’si (%20,8) video film, 113, (%35,1) sosyal medya amaçlı interneti kullanmaktadırlar. Araştırmaya 322 ergen katılmıştır.

3.3. Veri Toplam Araçları

Araştırmaya gönüllü katılmış bireylere onam formuyla kişisel bilgi formu, Siber Zorbalık Ölçeği ve Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve UCLA Yalnızlık Ölçeği uygulanmıştır. Oturumlar bireysel ve grupla yapılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu araştırmacının katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini öğrenmek için hazırladığı formdur. Demografik bilgi formunda katılımcıların cinsiyet, sınıf, aile geliri, sahip olunan oda, internet kullanım süresi ve internet kullanım amacı sorularına cevap vermeleri istenmiştir.

3.3.2. Siber Zorbalık Ölçeği

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılmış olan “Siber Zorbalık Anketi (Cyber Bullying Scale)” Stewart vd tarafından 2014 yılında geliştirilmiştir. Siber zorbalık ölçeği faktör yapısını ve güvenilirliğini, Kuzey Mississippi okulunda 6-12. Sınıflarda 736 öğrenci üzerinde incelemişlerdir. Açıklayıcı Faktör Analizi (EFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonuçları, siber zorbalık ölçeğinin yapısının en iyi tek faktörlü bir modelle temsil edildiğini göstermiştir. Tek faktörlü bir yapı bulgusu, siber zorbalığın önceki araştırmalarla tutarlı olan tek boyutlu bir yapı olduğunu göstermektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı Cronbach $\alpha = .94$ olarak bulunmuştur (Stewart vd. , 2014). Türkçeye uyarlanma çalışması Küçük (2016) tarafından yapılmış ve iki faktörlü bir yapı belirlenmiştir. Bu faktörler; “Duygusal Zarar Görme ve Aşağılanma (6,7,8,9,11,12,13)” ile “Dışlanma ve Şiddet (1,2,3,4,5,10)”tir. 5 likert tipinde hazırlanmıştır. Ölçeğin $\alpha = 0,87$; birinci faktör için $\alpha = 0,85$ ve ikinci faktör için $\alpha = 0,74$ olarak hesaplanmıştır (Küçük, 2016).

3.3.3. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği

Sosyal kaygı ölçeğini La Greca ve Lopez (1998) geliştirmişlerdir. ESKÖ 22 maddelik bir ölçektir. Orijinal formada üç faktörlü bir yapı tespit edilmiştir. Bunlar Olumsuz Değerlendirme Korkusu Cronbach alfasına .91, Genel Olarak Sosyal Kaçınma Cronbach alfasına .83 ve Sıkıntı ve Sosyal Yeni

Durumlara veya Tanıdık Olmayan Akranlara Özgü Kaçınma Cronbahch alfasına .76, tümü için ise Cronbahch alfasına .88 bulunmuştur (La Greca ve Lopez, 1998). Türkçe uyarlaması Aydın ve Tekinsav-Sütçü (2007) tarafından yapılmış, 22 maddeden oluşan, 5li likert tipi (1=hiçbir zaman, 5=her zaman) bir ölçme aracıdır. Aydın ve Tekinsav-Sütçü (2007) yaptıkları faktör analizinde ergenler için sosyal kaygı ölçeğinin toplam varyan için %48'i açıkladığı üç faktörün olduğu saptanmıştır. Ergenler için sosyal kaygı ölçeği; Olumsuz değerlendirilme korkusu (7 madde 6,8,9,12,14,17,18), Yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma (6 madde 1,3,4,5,10,13), Genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma (5 madde 15,19,20,21,22) olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçekte güvenirlik katsayısı olan değerler incelendiğinde toplam ölçek ve alt boyutların iç tutarlılık katsayıları sırasıyla; .88; .83; .71; .68 olarak saptanmıştır (Aydın ve Tekinsav-Sütçü, 2007).

3.3.4.UCLA Yalnızlık Ölçeği

Ölçek Russel, Peplau ve Ferguson (1978) tarafından geliştirmiştir. Türkiye'ye uyarlama çalışmasını Demir (1989) yapmıştır. Ölçek 10 düz, 10 ters madden oluşmaktadır. Dörtlü likert tipinde hazırlanmıştır. Ölçekte ters maddeler ters puanlanmakta ölçekte elde edilen puan yalnızlık puanını vermekte puanların yüksekliği yalnızlık algısının yüksekliğini vermektedir. Ölçeğin kriter geçerlilik korelasyon katsayısı 0,82'dir. İç tutarlık katsayısı ise .96'dır. Test-tekrar test yöntemi güvenirlik katsayısı 0,94 olarak bulunmuştur (Demir, 1989).

3.4. Verilerin Toplanması

Bu bölümde yapılan çalışmada veri toplama sürecinde izlenen yol aşamalı olarak anlatılmaktadır.

Yapılması planlanan çalışmada belirlenen değişkenleri ölçmek amacıyla ölçekleri geliştiren veya türkçeye uyarlayan araştırmacılardan elektronik posta ortamında izinleri alınmıştır. İzinlerini almış olduğum ölçekleri Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir kurum olan Denizli Lisesinde örneklem grubuna uygulamak amacı ile Üniversitem aracılığıyla izin talebinde bulunulmuş ilgili

makamlarca çalışmanın yapılması uygun görülmüştür. Bu izinler ekte yer almaktadır. Gerekli onayların alınması ile birlikte öğrencilere araştırmaya katılımın gönüllü olduğu, araştırmacının hangi amaçla yapıldığı, verilen form ve ölçeklerin neleri ölçmeye yönelik olduğu, verilen cevapların gizli kalacağı, çalışmada elde edilen verilerin sadece istatistiksel veri olarak kullanılacağı, yanıtlara içten ve doğru olarak cevap vermenin toplum için yararlı bir bilgi olarak kullanılmasına yarayacağı belirtilmiş, şikayet görüş ve sorusu olan katılımcılara iletişim bilgisi sunulmuştur. Tüm bu aşamalardan sonra gönüllü olan 322 katılımcıya ölçekler uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Araştırma uygulanan ölçekler toplandıktan sonra analiz için veri seti oluşturulmuş Sosyal Bilimler İstatistik Paketi (SPSS 26.0) programına aktarılmıştır. Öncelikli olarak veri seti normallik değerlendirmesine alınmıştır. Dağılımın normal olduğu görüldükten sonra parametrik tekniklerin kullanılmasına karar verilmiştir. Demografik özellikler için sayı ve yüzde değerleri çıkarılarak betimsel yorumlar yapılmıştır. Demografik değişkenler ile ölçekler arasındaki karşılaştırmalarda t testi ve Anova kullanılmıştır. Anlamlı sonuç elde edilince post-hoc analizi yapılmış gruplar arası karşılaştırmalar yapılmıştır. Ayrıca pearson korelasyon analizi ve çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

Verilerin normallik analizi için basıklık, çarpıklık değerleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2

Ölçeklere Ait Basıklık, Çarpıklık ve Güvenirlik Değerleri

	<i>N</i>	<i>Skewness</i> (Çarpıklık)	<i>Kurtosis</i> (Basıklık)
SanalZorbalık	322	.136	.271
SosyalKaygı		.412	-.263
YalnızlıkÖlçeği		.738	-.244

Tablo 2'e göre Sanal Zorbalık ölçeğinde çarpıklık .136 basıklık .271, Sosyal Kaygı ölçeğinde çarpıklık .412 basıklık -.263 Yalnızlık Ölçeğinde çarpıklık .738 basıklık -.244 olduğu belirlenmiştir. Katsayılarının -1 ile +1 arasında yer aldığı görüldüğünden verilerin normal dağıldığı kabul edilmiş (Tabachnic ve Fidell, 2007) parametrik testler yapılması sonucuna varılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırma bulguları verilmiştir.

4.1.Sanal Zorbalık Ölçeği Sonuçları

Tablo 3

Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Sanal Zorbalık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Puan	Cinsiyet	N	\bar{x}	ss	Sh	t	sd	p
Duygusal	Kız	164	9,06	3,252	,254	-2,344	320	,020
Zarar Görme	Erkek	158	10,15	4,956	,394			
Dışlanma ve	Kız	164	9,46	3,622	,283	-1,849	320	,065
Şiddet	Erkek	158	10,32	4,667	,371			
Sanal	Kız	164	18,52	6,504	,508	-2,226	320	,027
Zorbalık	Erkek	158	20,47	9,053	,720			

Tablo 3’de görüldüğü üzere ergenlerin cinsiyetlerine göre sanal zorbalık ölçeği puanları karşılaştırıldığında duygusal zarar görme alt boyutunda erkeklerin kızlara kıyasla daha yüksek sanal zorbalığa maruz kaldığı ($t=-2,344$ $p<,05$), Dışlanma ve Şiddet alt boyutunda anlamlı bir farklılık görülmediği ve toplam sanal zorbalık ölçeği puanlarında erkeklerin kızlara kıyasla daha yüksek sanal zorbalığa maruz kaldığı ($t=-2,226$ $p<,05$) bulunmuştur.

Tablo 4**Ergenlerin Sınıflarına Göre Sanal Zorbalık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması**

Puan	f, x ve ss Değerleri				ANOVA Sonuçları					
	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	P
Duygusal Zarar Görme	9. Sınıf	124	8,93	3,254	G.Arası	326,835	3	108,945	6,477	,000
	10. Sınıf	71	11,46	5,806	G.İçi	5348,681	318	16,820		
	11. Sınıf	82	9,07	3,704	Toplam	5675,516	321			
	12. Sınıf	45	9,44	3,615						
	Toplam	322	9,60	4,205						
Dışlanma ve Şiddet	9. Sınıf	124	9,64	3,576	G.Arası	163,336	3	54,445	3,174	,024
	10. Sınıf	71	11,18	5,094	G.İçi	5454,940	318	17,154		
	11. Sınıf	82	9,52	3,910	Toplam	163,336	3	54,445		
	12. Sınıf	45	9,13	4,336						
	Toplam	322	9,88	4,184						
Sanal Zorbalık	9. Sınıf	124	18,56	6,282	G.Arası	916,923	3	305,641	5,075	,002
	10. Sınıf	71	22,65	10,462	G.İçi	19151,378	318	60,224		
	11. Sınıf	82	18,60	7,060	Toplam	20068,301	321			
	12. Sınıf	45	18,58	7,683						
	Toplam	322	19,48	7,907						

Tablo 4'de görüldüğü üzere ergenlerin sınıflarına göre sanal zorbalık ölçeği puanları karşılaştırıldığında duygusal zarar görme alt boyutu ($f=6,477 p<,05$), Dışlanma ve Şiddet alt boyutu ($f=3,174 p<,05$), toplam sanal zorbalık ölçeği puanlarında ($f=5,075 p<,05$) anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Farklılık Scheffe testi sonucunda;

Ergenlerin sınıflarına göre sanal zorbalık ölçeği puanları incelendiğinde Duygusal Zarar Görme alt boyutu puanlarında 10. Sınıfta okuyan öğrencilerin 9. ve 11. sınıf öğrencilerine kıyasla daha yüksek sanal zorbalığa maruz kaldığı, Dışlanma ve Şiddet alt boyutu puanlarında 10. Sınıfta okuyan öğrencilerin 12. sınıf öğrencilerine kıyasla daha yüksek sanal zorbalığa maruz kaldığı, Sanal Zorbalık toplam puanlarında 10. Sınıfta okuyan öğrencilerin 9 ve 11. sınıf öğrencilerine kıyasla daha yüksek sanal zorbalığa maruz kaldığı belirlenmiştir.

Tablo 5**Ergenlerin Ailelerinin Gelir Durumuna Göre Sanal Zorbalık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması**

Puan	f, x ve ss Değerleri				ANOVA Sonuçları					
	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	P
Duygusal Zarar Görme	2500 TL ve altı	55	9,51	4,185	G.Arası	42,503	3	14,168	,800	,495
	2501-5000 TL	177	9,49	3,927	G.İçi	5633,013	318	17,714		
	5001-10000 TL	57	9,40	4,057	Toplam	5675,516	321			
	10001 TL ve üzeri	33	10,67	5,732						
	Toplam	322	9,60	4,205						
Dışlanma ve Şiddet	2500 TL ve altı	55	10,02	4,121	G.Arası	39,667	3	13,222	,754	,521
	2501-5000 TL	177	9,63	4,074	G.İçi	5578,609	318	17,543		
	5001-10000 TL	57	9,98	4,228	Toplam	5618,276	321			
	10001 TL ve üzeri	33	10,79	4,807						
	Toplam	322	9,88	4,184						
Sanal Zorbalık	2500 TL ve altı	55	19,53	7,803	G.Arası	152,393	3	50,798	,811	,488
	2501-5000 TL	177	19,12	7,590	G.İçi	19915,908	318	62,629		
	5001-10000 TL	57	19,39	7,738	Toplam	20068,301	321			
	10001 TL ve üzeri	33	21,45	9,900						
	Toplam	322	19,48	7,907						

Tablo 5’de görüldüğü üzere ergenlerin ailelerinin gelir durumuna göre sanal zorbalık ölçeği puanları karşılaştırıldığında duygusal zarar görme alt boyutu ($f=,800$ $p>,05$), Dışlanma ve Şiddet alt boyutu ($f=,754$ $p>,05$), toplam sanal zorbalık ölçeği puanlarında ($f=,811$ $p>,05$) anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 6**Ergenlerin Kendilerine Ait Oda Olma Durumuna Göre Sanal Zorbalık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması**

Puan	Oda	N	\bar{x}	ss	Sh	t Testi		
						t	sd	p
Duygusal Zarar Görme	Var	267	9,59	4,112	,252	-,078	320	,938
	Yok	55	9,64	4,672	,630			
Dışlanma ve Şiddet	Var	267	9,86	4,157	,254	-,165	320	,869
	Yok	55	9,96	4,350	,587			
Sanal Zorbalık	Var	267	19,45	7,806	,478	-,128	320	,898
	Yok	55	19,60	8,454	1,140			

Tablo 6'da görüldüğü üzere ergenlerin kendilerine ait odaları olma durumuna göre sanal zorbalık ölçeği puanları karşılaştırıldığında duygusal zarar görme alt boyutu ($t=-,078$ $p>,05$), Dışlanma ve Şiddet alt boyutu ($t=-,165$ $p>,05$), toplam sanal zorbalık ölçeği puanlarında ($t=-,128$ $p>,05$) anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 7

Ergenlerin İnternette Geçirilen Süreye Göre Sanal Zorbalık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Puan	f, x ve ss Değerleri				ANOVA Sonuçları					
	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	P
Duygusal Zarar Görme	1 saatten az	34	10,56	5,406	G.Arası	49,673	3	16,558	,936	,424
	1-2 saat	62	9,45	4,526	G.İçi	5625,843	318	17,691		
	3-4 saat	121	9,26	3,866	Toplam	5675,516	321			
	4 saatten fazla	105	9,76	3,946						
	Toplam	322	9,60	4,205						
Dışlanma ve Şiddet	1 saatten az	34	9,82	4,079	G.Arası	114,321	3	38,107	2,202	,088
	1-2 saat	62	9,03	4,428	G.İçi	5503,955	318	17,308		
	3-4 saat	121	9,65	3,928	Toplam	5618,276	321			
	4 saatten fazla	105	10,66	4,283						
	Toplam	322	9,88	4,184						
Sanal Zorbalık	1 saatten az	34	20,38	9,082	G.Arası	221,226	3	73,742	1,182	,317
	1-2 saat	62	18,48	8,695	G.İçi	19847,075	318	62,412		
	3-4 saat	121	18,91	7,306	Toplam	20068,301	321			
	4 saatten fazla	105	20,42	7,663						
	Toplam	322	19,48	7,907						

Tablo 7'de görüldüğü üzere ergenlerin internette geçirilen süreye göre sanal zorbalık ölçeği puanları karşılaştırıldığında duygusal zarar görme alt boyutu ($f=,936$ $p>,05$), Dışlanma ve Şiddet alt boyutu ($f=2,202$ $p>,05$), toplam sanal zorbalık ölçeği puanlarında ($f=1,182$ $p>,05$) anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 8***Ergenlerin İnternete Giriş Amaçlarına Göre Sanal Zorbalık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması***

Puan	f, x ve ss Değerleri				ANOVA Sonuçları					
	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	P
Duygusal Zarar Görme	Ödev/Ders	75	9,53	4,363	G.Arası	47,659	3	15,886	,898	,443
	Oyun	67	10,25	4,934	G.İçi	5627,856	318	17,698		
	Video/Film	67	9,07	3,448	Toplam	5675,516	321			
	Sosyal Medya	113	9,56	4,040						
	Toplam	322	9,60	4,205						
Dışlanma ve Şiddet	Ödev/Ders	75	9,20	4,362	G.Arası	134,970	3	44,990	2,609	,052
	Oyun	67	11,06	4,923	G.İçi	5483,306	318	17,243		
	Video/Film	67	9,57	3,970	Toplam	5618,276	321			
	Sosyal Medya	113	9,81	3,580						
	Toplam	322	9,88	4,184						
Sanal Zorbalık	Ödev/Ders	75	18,73	8,430	G.Arası	315,424	3	105,141	1,693	,168
	Oyun	67	21,31	9,238	G.İçi	19752,877	318	62,116		
	Video/Film	67	18,64	7,094	Toplam	20068,301	321			
	Sosyal Medya	113	19,37	7,033						
	Toplam	322	19,48	7,907						

Tablo 8’de görüldüğü üzere ergenlerin internette girme amaçlarına göre sanal zorbalık ölçeği puanları karşılaştırıldığında duygusal zarar görme alt boyutu ($f=,443$ $p>,05$) ve toplam sanal zorbalık ölçeği puanlarında ($f=1,693$ $p>,05$) anlamlı bir farklılık bulunmazken, Dışlanma ve Şiddet alt boyutunda ($f=2,609$ $p<,05$) anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Farklılık Scheffe testi sonucunda;

Ergenlerin internete giriş amaçlarına göre Dışlanma ve Şiddet alt boyutu puanları incelendiğinde oyun oynamak için girenler ile ödev için girenler kıyaslandığında oyun için girenlerin daha fazla sanal zorbalığa maruz kaldığı belirlenmiştir.

4.2. Sosyal Kaygıya İlişkin Bulgular

Tablo 9

Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Kaygı Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Puan	Cinsiyet	n	\bar{x}	ss	Sh	t Testi		
						t	sd	p
Olumsuz	Kız	164	14,82	6,190	,483	,344	320	,731
Değerlendirilme	Erkek	158	14,59	5,676	,452			
Korkusu								
Yeni Sosyal	Kız	164	16,48	5,346	,417	1,857	320	,064
Durumlarda	Erkek	158	15,45	4,587	,365			
Korku								
Huzursuzluk								
Genel Sosyal	Kız	164	9,43	3,742	,292	-,941	320	,347
Durumlarda	Erkek	158	9,83	3,809	,303			
Korku								
Huzursuzluk								
Toplam Sosyal	Kız	164	40,74	13,277	1,037	,617	320	,538
Kaygı	Erkek	158	39,87	11,787	,938			

Tablo 9'da görüldüğü üzere ergenlerin cinsiyetlerine göre sosyal kaygı ölçeği puanları karşılaştırıldığında Olumsuz Değerlendirilme Korkusu alt boyutu ($t=,344$ $p>,05$) ve Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutu ($t=1,857$ $p>,05$) Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutu ($t=-,941$ $p>,05$) ve Toplam Sosyal Kaygı ($t=,617$ $p>,05$) puanlarında anlamlı farklılık görülmemiştir.

Tablo 10***Ergenlerin Sınıflarına Göre Sosyal Kaygı Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması***

Puan	<i>f, x ve ss Değerleri</i>				ANOVA Sonuçları					
	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	P
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	9. Sınıf	124	14,47	6,251	G.Arası	329,849	3	109,950	3,185	,024
	10. Sınıf	71	16,54	5,495	G.İçi	10978,291	318	34,523		
	11. Sınıf	82	14,12	5,853	Toplam	11308,140	321			
	12. Sınıf	45	13,58	5,400						
	Toplam	322	14,71	5,935						
Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk	9. Sınıf	124	16,64	5,592	G.Arası	193,975	3	64,658	2,618	,051
	10. Sınıf	71	16,54	3,985	G.İçi	7853,826	318	24,698		
	11. Sınıf	82	15,06	4,922	Toplam	8047,801	321			
	12. Sınıf	45	14,93	4,604						
	Toplam	322	15,98	5,007						
Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk	9. Sınıf	124	9,58	3,828	G.Arası	207,706	3	69,235	5,043	,002
	10. Sınıf	71	11,00	4,088	G.İçi	4365,574	318	13,728		
	11. Sınıf	82	9,09	3,567	Toplam	4573,280	321			
	12. Sınıf	45	8,58	2,872						
	Toplam	322	9,63	3,775						
Toplam Sosyal Kaygı	9. Sınıf	124	40,69	13,389	G.Arası	1830,196	3	610,065	3,977	,008
	10. Sınıf	71	44,07	10,931	G.İçi	48777,124	318	153,387		
	11. Sınıf	82	38,27	12,583	Toplam	50607,320	321			
	12. Sınıf	45	37,09	11,219						
	Toplam	322	40,31	12,556						

Tablo 10'da görüldüğü üzere ergenlerin sınıflarına göre sosyal kaygı ölçeği puanları karşılaştırıldığında Olumsuz Değerlendirilme Korkusu alt boyutu ($f=3,185$ $p<,05$) ve Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutu ($f=2,618$ $p<,05$) Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutu ($f=5,043$ $p<,05$) ve Toplam Sosyal Kaygı ($f=3,977$ $p<,05$) puanlarında anlamlı farklılık görülmüştür. Farklılık Scheffe sonucunda;

Ergenlerin sınıflarına göre Olumsuz Değerlendirilme Korkusu alt boyutunda 10. Sınıfta okuyanların 12. Sınıfta okuyanlara kıyasla daha fazla sosyal kaygı yaşadıkları, Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutunda 9. Sınıfta okuyanların 12. Sınıfta okuyanlara kıyasla daha fazla sosyal kaygı yaşadıkları, Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutunda 10. Sınıfta okuyanların 11 ve 12. Sınıfta okuyanlara kıyasla daha fazla sosyal kaygı yaşadıkları, Toplam Sosyal Kaygı puanlarında 10. Sınıfta okuyanların 11 ve 12. Sınıfta okuyanlara kıyasla daha fazla sosyal kaygı yaşadıkları belirlenmiştir.

Tablo 11***Ergenlerin Ailelerinin Gelir Durumuna Göre Sosyal Kaygı Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması***

Puan	f, x ve ss Değerleri				ANOVA Sonuçları					
	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	P
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	2500 TL	55	17,11	6,208	G.Arası	423,362	3	141,121	4,123	,007
	2501-5000 TL	177	14,07	5,808	G.İçi	10884,778	318	34,229		
	5001-10000 TL	57	14,05	5,860	Toplam	11308,140	321			
	10001 TL ve üzeri	33	15,27	5,433						
	Toplam	322	14,71	5,935						
Yeni Sosyal Durumlarda Korku	2500 TL	55	17,82	4,308	G.Arası	234,494	3	78,165	3,181	,024
	2501-5000 TL	177	15,59	5,095	G.İçi	7813,307	318	24,570		
	5001-10000 TL	57	15,37	5,239	Toplam	8047,801	321			
	10001 TL ve üzeri	33	16,03	4,694						
	Toplam	322	15,98	5,007						
Genel Sosyal Durumlarda Korku	2500 TL	55	10,89	4,031	G.Arası	218,654	3	72,885	5,322	,001
	2501-5000 TL	177	9,16	3,570	G.İçi	4354,626	318	13,694		
	5001-10000 TL	57	9,02	3,706	Toplam	4573,280	321			
	10001 TL ve üzeri	33	11,09	3,811						
	Toplam	322	9,63	3,775						
Toplam Sosyal Kaygı	2500 TL	55	45,82	12,161	G.Arası	2405,009	3	801,670	5,289	,001
	2501-5000 TL	177	38,82	12,391	G.İçi	48202,310	318	151,580		
	5001-10000 TL	57	38,44	12,886	Toplam	50607,320	321			
	10001 TL ve üzeri	33	42,39	11,034						
	Toplam	322	40,31	12,556						

Tablo 11'de görüldüğü üzere ergenlerin ailelerinin gelir durumuna göre sosyal kaygı ölçeği puanları karşılaştırıldığında Olumsuz Değerlendirilme Korkusu alt boyutu ($f=4,123$ $p<,05$) ve Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutu ($f=3,181$ $p<,05$) Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutu ($f=5,322$ $p<,05$) ve Toplam Sosyal Kaygı ($f=5,289$ $p<,05$) puanlarında anlamlı farklılık görülmüştür. Farklılık Scheffe testi sonucunda;

Ergenlerin ailelerinin gelir durumuna göre Olumsuz Değerlendirilme Korkusu, Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk ve Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutlarında ailelerinin gelir durumu 2500 TL ve altı olan grubun 2501-5000 TL olan gruba kıyasla daha fazla sosyal kaygı yaşadıkları, Toplam Sosyal Kaygı puanlarında 2500 TL ve altı olan grubun 2501-5000 TL ve 5001-10000 TL olan gruba kıyasla daha fazla sosyal kaygı yaşadıkları belirlenmiştir.

Tablo 12

Ergenlerin Kendilerine Ait Odalarının Olma Durumuna Göre Sosyal Kaygı Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Puan	Oda	n	\bar{x}	ss	Sh	t Testi		
						t	sd	p
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Var	267	14,23	5,958	,365	-3,237	320	,001
	Yok	55	17,04	5,281	,712			
Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk	Var	267	15,65	5,090	,311	-2,607	320	,010
	Yok	55	17,56	4,281	,577			
Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk	Var	267	9,33	3,719	,228	-3,162	320	,002
	Yok	55	11,07	3,741	,504			
Toplam Sosyal Kaygı	Var	267	39,21	12,735	,779	-3,538	320	,000
	Yok	55	45,67	10,147	1,368			

Tablo 12’de görüldüğü üzere ergenlerin kendisine ait oda olma durumuna göre sosyal kaygı ölçeği puanları karşılaştırıldığında Olumsuz Değerlendirilme Korkusu alt boyutu ($t=-3,237$ $p<,05$) ve Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutu ($t=-2,607$ $p<,05$) Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutu ($t=-3,162$ $p<,05$)ve Toplam Sosyal Kaygı($t=-3,538$ $p<,05$) puanlarında odası olmayanların odası olanlara kıyasla daha fazla sosyal kaygı yaşadıkları görülmüştür.

Tablo 13**Ergenlerin İnternete Girme Sürelerine Göre Sosyal Kaygı Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması**

Puan	f, x ve ss Değerleri				ANOVA Sonuçları					
	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	P
Olumsuz Değerlendirilme	1 saatten az	34	14,62	5,581	G.Arası	47,576	3	15,859	,448	,719
Korkusu	1-2 saat	62	14,61	5,158	G.İçi	11260,564	318	35,411		
	3-4 saat	121	14,33	5,915	Toplam	11308,140	321			
	4 saatten fazla	105	15,24	6,513						
	Toplam	322	14,71	5,935						
Yeni Sosyal Durumlar	1 saatten az	34	15,24	4,580	G.Arası	53,713	3	17,904	,712	,545
a Korku Huzursuzluk	1-2 saat	62	16,48	5,040	G.İçi	7994,088	318	25,139		
	3-4 saat	121	15,68	4,632	Toplam	8047,801	321			
	4 saatten fazla	105	16,26	5,528						
	Toplam	322	15,98	5,007						
Genel Sosyal Durumlar	1 saatten az	34	10,24	4,342	G.Arası	21,129	3	7,043	,492	,688
a Korku Huzursuzluk	1-2 saat	62	9,85	3,529	G.İçi	4552,150	318	14,315		
	3-4 saat	121	9,47	3,633	Toplam	4573,280	321			
	4 saatten fazla	105	9,48	3,905						
	Toplam	322	9,63	3,775						
Toplam Sosyal Kaygı	1 saatten az	34	40,09	12,019	G.Arası	156,617	3	52,206	,329	,804
	1-2 saat	62	40,95	11,822	G.İçi	50450,703	318	158,650		
	3-4 saat	121	39,48	11,978	Toplam	50607,320	321			
	4 saatten fazla	105	40,97	13,848						
	Toplam	322	40,31	12,556						

Tablo 13'de görüldüğü üzere ergenlerin internete giriş süresine göre sosyal kaygı ölçeği puanları karşılaştırıldığında Olumsuz Değerlendirilme Korkusu alt boyutu ($f=,448$ $p>,05$) ve Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutu ($f=,712$ $p>,05$) Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutu ($f=,492$ $p>,05$) ve Toplam Sosyal Kaygı ($f=,329$ $p>,05$) puanlarında anlamlı farklılık görülmemiştir.

Tablo 14**Ergenlerin İnternete Girme Amaçlarına Göre Sosyal Kaygı Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması**

Puan	f, x ve ss Değerleri				ANOVA Sonuçları					
	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	P
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Ödev/Ders	75	14,33	5,368	G.Arası	17,076	3	5,692	,160	,923
	Oyun	67	14,90	5,617	G.İçi	11291,064	318	35,506		
	Video/Film	67	14,64	6,952	Toplam	11308,140	321			
	Sosyal Medya	113	14,89	5,891						
	Toplam	322	14,71	5,935						
Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk	Ödev/Ders	75	16,00	4,891	G.Arası	57,036	3	19,012	,757	,519
	Oyun	67	15,25	4,483	G.İçi	7990,765	318	25,128		
	Video/Film	67	15,93	5,528	Toplam	8047,801	321			
	Sosyal Medya	113	16,42	5,069						
	Toplam	322	15,98	5,007						
Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk	Ödev/Ders	75	9,89	3,794	G.Arası	13,676	3	4,559	,318	,812
	Oyun	67	9,54	3,560	G.İçi	4559,603	318	14,338		
	Video/Film	67	9,30	3,810	Toplam	4573,280	321			
	Sosyal Medya	113	9,70	3,896						
	Toplam	322	9,63	3,775						
Toplam Sosyal Kaygı	Ödev/Ders	75	40,23	11,872	G.Arası	94,973	3	31,658	,199	,897
	Oyun	67	39,69	11,426	G.İçi	50512,347	318	158,844		
	Video/Film	67	39,87	14,568	Toplam	50607,320	321			
	Sosyal Medya	113	41,01	12,485						
	Toplam	322	40,31	12,556						

Tablo 14'de görüldüğü üzere ergenlerin internete giriş amacına göre sosyal kaygı ölçeği puanları karşılaştırıldığında Olumsuz Değerlendirilme Korkusu alt boyutu ($f=,160$ $p>,05$) ve Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutu ($f=,757$ $p>,05$) Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutu ($f=,318$ $p>,05$) ve Toplam Sosyal Kaygı ($f=,199$ $p>,05$) puanlarında anlamlı farklılık görülmemiştir.

4.3. Yalnızlık Ölçeğine İlişkin Bulgular

Tablo 15

Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Yalnızlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Puan	Cinsiyet	n	\bar{x}	ss	Sh	t Testi		
						t	sd	p
Yalnızlık Ölçeği	Kız	164	35,92	11,283	,881	-1,26	320	,207
	Erkek	158	37,55	11,846	,942			

Tablo 15'de görüldüğü üzere ergenlerin cinsiyetlerine göre yalnızlık ölçeği puanları karşılaştırıldığında ($t=-1,265$ $p>,05$) anlamlı farklılık görülmemiştir.

Tablo 16

Ergenlerin Sınıflarına Göre Yalnızlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Puan	f, x ve ss Değerleri				ANOVA Sonuçları					
	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	P
Yalnızlık Ölçeği	9. Sınıf	124	36,65	11,549	G.Arası	2788,076	3	929,359	7,350	,000
	10. Sınıf	71	41,37	12,061	G.İçi	40208,768	318	126,443		
	11. Sınıf	82	35,59	10,818	Toplam	42996,845	321			
	12. Sınıf	45	31,67	9,700						
	Toplam	322	36,72	11,574						

Tablo 16'da görüldüğü üzere ergenlerin sınıflarına göre yalnızlık ölçeği puanları karşılaştırıldığında ($f=7,350$ $p<,05$) anlamlı farklılık görülmüştür. Farklılık Scheffe testi sonucunda;

Ergenlerin sınıflarına yalnızlık ölçeği puanlarında 10. sınıfta okuyan öğrencilerin diğer sınıflarda okuyan öğrencilere kıyasla daha yüksek yalnızlık puanına sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 17

Ergenlerin Ailelerinin Gelir Durumuna Göre Yalnızlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Puan	f, x ve ss Değerleri				ANOVA Sonuçları					
	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	P
Yalnızlık Ölçeği	2500 TL ve altı	55	40,60	11,657	G.Arası	1957,338	3	652,446	5,056	,002
	2501-5000 TL	177	35,77	10,974	G.İçi	41039,507	318	129,055		
	5001-10000 TL	57	33,75	10,693	Toplam	42996,845	321			
	10001 TL ve üzeri	33	40,48	13,812						
	Toplam	322	36,72	11,574						

Tablo 17'de görüldüğü üzere ergenlerin ailelerinin gelir durumuna göre yalnızlık ölçeği puanları karşılaştırıldığında ($f=5,056$ $p<,05$) anlamlı farklılık görülmüştür. Scheffe testi sonucunda;

Ergenlerin ailelerinin gelir durumuna göre yalnızlık ölçeği puanlarında 2500 TL ve altı olan grubun 5001-10000 TL olan gruba kıyasla daha yüksek yalnızlık puanına sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 18

Ergenlerin Kendilerine Ait Oda Olma Durumuna Göre Yalnızlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Puan	Oda	n	\bar{x}	ss	Sh	t Testi		
						t	sd	p
Yalnızlık Ölçeği	Var	267	35,49	10,885	,666	-4,329	320	,000
	Yok	55	42,71	12,984	1,751			

Tablo 18'de görüldüğü üzere ergenlerin kendisine ait odası olma durumuna göre yalnızlık ölçeği puanları karşılaştırıldığında ($t=-4,329$ $p<,05$) anlamlı farklılık görülmüştür. Kendisine ait odası olmayanların kendisine ait odası olanlara kıyasla daha yüksek yalnızlık puanına sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 19

Ergenlerin İnternette Geçirilen Süreye Göre Yalnızlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Puan	f, x ve ss Değerleri				ANOVA Sonuçları					
	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	P
Yalnızlık Ölçeği	1 saatten az	34	38,50	11,477	G.Arası	511,486	3	170,495	1,276	,283
	1-2 saat	62	37,29	11,481	G.İçi	42485,358	318	133,602		
	3-4 saat	121	35,15	11,137	Toplam	42996,845	321			
	4 saatten fazla	105	37,62	12,095						
	Toplam	322	36,72	11,574						

Tablo 19’da görüldüğü üzere ergenlerin internete giriş süresine göre yalnızlık ölçeği puanları karşılaştırıldığında ($f=1,276$ $p>,05$) anlamlı farklılık görülmemiştir.

Tablo 20

Ergenlerin İnternete Giriş Amaçlarına Göre Yalnızlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Puan	f, x ve ss Değerleri				ANOVA Sonuçları					
	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	P
Yalnızlık Ölçeği	Ödev/Ders	75	36,15	10,665	G.Arası	93,659	3	31,220	,231	,874
	Oyun	67	37,51	11,588	G.İçi	42903,185	318	134,916		
	Video/Film	67	36,16	12,822	Toplam	42996,845	321			
	Sosyal Medya	113	36,96	11,484						
	Toplam	322	36,72	11,574						

Tablo 20’de görüldüğü üzere ergenlerin internete giriş amacına göre yalnızlık ölçeği puanları karşılaştırıldığında ($f=,231$ $p>,05$) anlamlı farklılık görülmemiştir.

4.4.Ölçekler Arası İlişkiler

Ölçekler arası ilişkiler pearson korelasyon analizi ile değerlendirilmiştir.

Tablo 21*Korelasyon Tablosu*

	Duygusal Zarar Görme	Dışlanma ve Şiddet	Sanal Zorbalık	Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk	Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk	Toplam Sosyal Kaygı	Yalnızlık Ölçeği
Duygusal Zarar Görme	1	,777**	,943**	,287**	,095	,290**	,260**	,361**
Dışlanma ve Şiddet		1	,942**	,278**	,037	,264**	,226**	,344**
Sanal Zorbalık			1	,300**	,070	,294**	,258**	,374**
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu				1	,593**	,616**	,894**	,483**
Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk					1	,536**	,840**	,375**
Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk						1	,806**	,556**
Toplam Sosyal Kaygı							1	,545**
Yalnızlık Ölçeği								1

Tablo 4.21’de görüldüğü üzere Duygusal Zarar Görme alt boyutunun Dışlanma ve Şiddet toplam sanal zorbalık, Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk Toplam Sosyal Kaygı ve yalnızlık ölçeği puanları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutu ile ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Dışlanma ve Şiddet toplam sanal zorbalık, Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk Toplam Sosyal Kaygı ve yalnızlık ölçeği puanları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutu

ile ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Toplam Sanal Zorbalık Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk Toplam Sosyal Kaygı ve yalnızlık ölçeği puanları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutu ile ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu alt boyutunun Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk Toplam Sosyal Kaygı ve yalnızlık ölçeği puanları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir.

4.5.Regresyon Analizi Sonuçları

Yalnızlık ölçeğini sanal zorbalık ve sosyal kaygı puanlarını yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçları tablo 30'da verilmiştir.

Tablo 22

Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata	β	t	p	
(Sabit)	12,729	2,077		6,128	,000	
Duygusal Zarar Görme	,331	,195	,120	1,692	,092	
Dışlanma ve Şiddet	,309	,197	,112	1,566	,118	
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	,293	,122	,150	2,396	,017	
Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk	,183	,135	,079	1,356	,176	
Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk	1,095	,182	,357	6,011	,000	
			$R=,618$	$R^2=,383$	$F=39,149$	$P=,000$

Tablo 22'de görüldüğü gibi sanal zorbalık ve sosyal kaygı ölçeklerinin yalnızlık ölçeğini yordamasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları değerlendirildiğinde; sanal zorbalık ve sosyal kaygının yalnızlığı anlamlı şekilde yordadığı belirlenmiştir ($R= ,618$, $R^2= ,383$, $p<.01$). Bu modelin anlamlı olduğunu göstermektedir. Buna göre ergenlerin yalnızlık algılarını, sanal zorbalık ve sosyal kaygı toplam varyansın %0,38'ini açıklamaktadır.

5. BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu araştırmada lise öğrencilerinin yaşadıkları siber zorbalık sosyal kaygı ve yalnızlık duyguları arasındaki ilişki incelenmiştir. Sanal ortamın yaygınlaştığı ve sosyal ağ siteleri ile arkadaşlık kurulduğu son yüzyılda ergenlerin sanal zorbalık yaşayıp yaşamadıkları ve bu durumun sosyal kaygı ve yalnızlık duygularına etkisinin neler olduğu araştırılmıştır.

Çalışmada ergenlerin sosyo-demografik özellikleri incelenmiştir. Cinsiyetlerine göre erkeklerin kızlara kıyasla daha yüksek sanal zorbalığa maruz kaldığı bulunmuştur. Bu bulguya benzer şekilde erkek öğrencilerin hem siber zorba, hem siber mağdur olma sıklığının daha yüksek olduğu (Durna, 2019) saptanmıştır. Bunun dışında yine erkeklere özgü olarak Horzum ve Ayas (2011) lisede okuyan erkek öğrenciler daha yüksek oranda siber zorbalık yaptığı bulunmuştur. Sanal mağdur olma açısından da erkekler kızlara kıyasla daha fazla bu durumu yaşadıkları aktarılmıştır (Horzum ve Ayas, 2011). Bir diğer çalışma da da benzer bir bulgu ile erkek öğrencilerin siber zorbalıkları ve siber mağdur olma durumları daha yüksek bulunmuştur (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007). Aynı durumu Ciminli vd. (2016) saptamıştır. Diğer bir araştırma da erkek öğrencilerde zorbalık ve mağdur olma durumunun kızlara kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur (Şahin vd., 2012). Dalmaç ve Polat (2016) ise biraz daha farklı bir sonuç bulmuştur. Onlara göre zorbalık davranışını erkek öğrencilerde daha fazla görülürken, mağdur olma yönüyle iki cinsiyette aynı riske sahiptir (Polat ve Bayraktar, 2016). Diğer bir farklı sonuçta ise erkeklerin zorbalık davranışında bulunma, kızlarında mağdur olma durumu tespit edilmiştir (Bayram ve Sayılı, 2011). Cinsiyete göre farkın bulunmadığı çalışmalarda bulunmaktadır. Süslü vd. (2018) cinsiyetlere göre farklılık tespit etmemişlerdir (Süslü ve Oktay, 2018). Li (2006) ise mağdur

olma oranını kızlarda %25,6, erkeklerde %25 bulmuştur (Li Q., 2006). Bu sonuçlar değerlendirildiğinde araştırma bulguları cinsiyet siber zorbalık ilişkisinde farklı sonuçlar verdiği belirlenmiştir. Bu araştırma sonucuna göre erkeklerin daha fazla bilgisayar başında kaldıkları ve bu durumun da onların siber zorbalığa maruz kalma riskini arttırdığı düşünülmektedir. Ayrıca erkek ergenlerin risk alma durumlarının kızlardan daha fazla olduğu düşünülmektedir. Erkeklerin girdikleri güvensiz siteler, şiddete meyilli olmaları tanımadıkları kişilerle konuşmaları gibi faktörlerin etkili olduğu düşünülmektedir.

Ergenlerin sınıflarına göre Duygusal Zarar Görme alt boyutu puanlarında 10. Sınıfta okuyan öğrencilerin 9. ve 11. sınıf öğrencilerine kıyasla daha yüksek sanal zorbalığa maruz kaldığı, Dışlanma ve Şiddet alt boyutu puanlarında 10. Sınıfta okuyan öğrencilerin 12. sınıf öğrencilerine kıyasla daha yüksek sanal zorbalığa maruz kaldığı, Sanal Zorbalık toplam puanlarında 10. Sınıfta okuyan öğrencilerin 9 ve 11. sınıf öğrencilerine kıyasla daha yüksek sanal zorbalığa maruz kaldığı belirlenmiştir. Süslü vd. (2018) 16 yaşındakilerin siber zorbalıklıkları 14, 15 ve 17 yaşındaki öğrencilere kıyasla daha fazla bulunmuştur. Madur olma açısından ise fark bulamamışlardır. Bu bulgular karşılaştırıldığında benzer olduğu görülmektedir. 10. Sınıfta okuyan çocuklar çoğunlukla 16 yaşındadırlar. 9. Sınıfta okuyanlar ile 11. Sınıfta okuyanların daha az siber zorbalık yaşamalarının sebepleri arasında gelişim dönemlerinin özellikleri olduğu düşünülmektedir. 9. Sınıftakiler liseye yeni geçiş yapmışlar oryantasyon süreçleri ile karşıkarşıyadırlar. 11. Sınıftakiler ise belli bir deneyim kazanmışlar kendilerinin diğerlerine kıyasla daha olgun hissetmektedirler. Ara sınıf olan 10. Sınıf ise en rahat olunan durumdur. Bu durum onların riskli ortamlara yönelmesine neden olmuş olabilir. Sanal ortamda riskli davranışlara yönelmek siber zorbalığa maruz kalma durumunu artırabilir.

Ergenlerin ailelerinin gelir durumuna göre sanal zorbalık ölçeği puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulguya benzer şekilde Erdur ve Baker'in (2007) ve Yaman (2013) sosyoekonomik değişkeni ile zorba davranış ve mağdur olma arasında anlamlı bir ilişki bulmamıştır (Yaman vd.,

2013; Erdur-Baker ve Kavşut 2007). Yine Polat vd (2016) ailelerdeki gelirin belirleyici olmadığını siber zorbalığın ve mağdur olmanın gelir ile ilişkisi bulunmamıştır (Polat ve Bayraktar, 2016). Bu sonuçlardan farklı olarak ise düşük gelirlili öğrencilerde daha fazla siber mağduriyet yaşadığı belirlenmiştir (Durna 2019). Alan yazında farklı sonuçların olduğu görülmüştür. Bu durumun örneklem kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Ancak araştırmaların çoğunda gelir durumu siber zorbalıkla ilişkili bulunmamıştır. Gelir durumu bireylerin sosyal yaşamları üzerinde etkili olan faktörlerden biri olmasına rağmen bu araştırmada sanal zorbalıkla ilişkili çıkmamasının nedeni internetin çok geniş kitlelere kadar yayılmış olması ve düşük gelirlilerden yüksek gelirlilere kadar her kesimin internete ulaşabiliyor olması kaynaklı olabilir.

Ergenlerin internette geçirilen süreye göre sanal zorbalık ölçeği puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulguya benzer şekilde Polat ve Bayraktar (2016) internet kullanım süresinin ve siber mağdur olma ile arasında anlamlı bir farkın olmadığını belirtmişlerdir. Çalışkan (2013) ve Semerci (2017) benzer siber zorbalıkla, mağdur olma ile günlük internet kullanımı arasında bir ilişki bulunmamıştır. Bundan farklı sonuç ise günlük internet kullanımının artması ile siber mağduriyetin, siber zorbalığın arttığı bulgusu vardır (Durna, 2019). Topçu (2013) ülkemizde ergenlerin internette pişman olacak kadar çok zaman geçirdiklerini ve günde otuz dakika ile yedi-sekiz saat arasında kullandıkları belirlenmiştir. Çimen'de (2018) aynı şekilde internet kullanımı arttıkça zorbalığın ve mağdur olmanın arttığını belirtmiştir (Çimen, 2018).

Ergenlerin kendilerine ait odaları olma durumuna göre sanal zorbalık ölçeği puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Alan yazında bu değişkene rastlanmamıştır. Kendine ait odası olanların daha fazla internetle zaman geçirme ve daha rahat hareket etme olanağı bulmaları nedeniyle sanal zorbalıkla ilişkili olacağı düşünülmüştür. Ancak ilişkinin tespit edilmemiş olması bireylerin sanal ortama artık telefonla rahatlıkla ulaşabiliyor olabilmeleri kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Çünkü bireyler odaları olmasa da cep telefonu ile her ortamda kendilerini izola edebilirler. Bu nedenle oda değişkeni sanal zorbalık ile ilişkili bulunmamıştır.

Ergenlerin internette girme amaçlarına göre “Dışlanma ve Şiddet” alt boyutu puanları incelendiğinde oyun oynamak için girenler ile ödev için girenler kıyaslandığında oyun için girenlerin daha fazla sanal zorbalığa maruz kaldığı belirlenmiştir. Semerci (2017) oyun için internet kullanan kişilerin riskli sitelere girme durumları söz konusu olabilir. Bu sitelerde kurulan arkadaşlıklar dışlanma ve şiddet riskini artırabilir.

Ergenlerin cinsiyetlerine ve internete giriş süresine göre sosyal kaygı ölçeği puanlarında anlamlı farklılık görülmemiştir. Bu bulgunun bir benzerini Altınay Bor, (2018) bulmuş cinsiyetin farklılık oluşturmadığını belirlemişlerdir. Bu sonuçlardan farklı olarak kız öğrencilerin Sosyal Kaygı puanı, erkeklerden daha yüksek bulmuştur (Dursun, 2019). Dilbaz ve Güz (2002) kadınlarda sosyal kaygının erkeklerden daha yüksek olduğunu bulgulamışlardır. Mazalin ve Moore (2004) farklı bir sonuç bularak erkeklerin kaygılarının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Aydın ve Tekinsav-Sütçü (2007) de erkeklerin kaygılarının yüksekliğine vurgu yapmışlar, genel sosyal kaygının ve huzursuzluk duymanın daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Subaşı (2007) da aynı sonucu bulmuştur. Tunç (2015) ise kadınlarda kaygının yüksekliği belirtmiştir. Alan yazın birbirinden farklı sonuçları vermektedir. Bu durumun örneklem kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Örneklem değiştikçe sonuçların farklı olma durumu söz konusu olmuştur. Bu araştırmada cinsiyete göre farklılık belirlenmemiştir. Cinsiyetten daha ziyade yetişilen ortam ve çevresel faktörlerin sosyal kaygının belirleyici olduğu düşünülmektedir.

Ergenlerin sınıflarına göre Sosyal Kaygı puanları değerlendirildiğinde 10. sınıfta okuyanların sosyal kaygısı daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazında sınıf değişkeninin sosyal kaygı ile ilişkili olmadığını belirten bir araştırmaya rastlanmıştır (Dursun, 2019). Bu araştırmada siber zorbalığa maruz kalma yine 10. Sınıftaki öğrencilerde fazla çıkmıştır. Bu durumda 10. Sınıftaki öğrencilerin yaşadıkları huzursuzluk nedeniyle daha fazla kaygı yaşamaları doğal karşılanabilir. Araştırma sonuçları değişkenlere göre kendi içinde tutarlılık göstermektedir.

Ergenlerin ailelerinin gelir durumuna göre Olumsuz Değerlendirilme Korkusu, Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk ve Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutunda ailelerinin gelir durumu 2500 TL ve altı olan grubun 2501-5000 TL olan gruba kıyasla daha fazla sosyal kaygı yaşadıkları, Toplam Sosyal Kaygı puanlarında 2500 TL ve altı olan grubun 2501-5000 TL ve 5001-10000 TL olan gruba kıyasla daha fazla sosyal kaygı yaşadıkları belirlenmiştir. Gelir durumunun sosyal kaygıya etki eden önemli bir bulgu olduğu düşünülmektedir. Çalışmanın bulgusuna paralel olarak İzgiç vd. (2000) gelir durumu sosyal kaygı arasında ilişki olduğunu düşük geliri olanların sosyal kaygıları yüksek bulunmuştur. Erözkan (2007) de aynı sonucu bulmuştur. Gelir düştükçe sosyal kaygı artmaktadır. Subaşı (2007) ve Göktürk (2011) ise farklı bir sonuçla gelir ile sosyal kaygı ilişkisini belirlememiştir. Alan yazında farklı sonuçların olduğu görülmektedir. Bu araştırmada gelir durumu sosyal kaygı ile ilişkili bulunmuştur. Yüksek gelir grubundaki bireylerin kendilerini daha güvende hissedebilecekleri değerlendirilmektedir. Düşük gelir grubundaki bireylerin ihtiyaçlarının sınırlı karşılanması ve alternatiflerinin sınırlı olması söz konusudur. Bu açıdan araştırma sonucu toplumsal bir durumun yansıması olarak görülmelidir. Bu bağlamda düşük gelir grubundaki bireylerin sosyal kaygıları daha fazladır sonucu normal karşılanabilir.

Ergenlerin kendisine ait oda olma durumuna göre odası olmayanların odası olanlara kıyasla daha yüksek sosyal kaygı yaşadığı görülmüştür. Alan yazında oda ve sosyal kaygı değişkenine ait bulgulara raslanmamıştır. Ergenlerin odasının olmaması durumu kişinin paylaşılan oda içerisindeki bireyler tarafından olumsuz değerlendirileceğine ilişkin beklentileri bireyin kaygı düzeyini arttırdığı düşünülmektedir. Ergenlerin cinsiyetlerine internete giriş süresine internete giriş amacına göre yalnızlık ölçeği puanları karşılaştırıldığında anlamlı farklılık görülmemiştir. Erdoğan (2002) sosyal beceri ile cinsiyetin ilişkisi bulunmadığını bulgulamıştır. Bulduk ve Ardıç (2015) öz-yargının yalnızlığın etkilediğini belirmişlerdir.

Ergenlerin sınıflarına göre yalnızlık ölçeği paunlarında 10. sınıfta okuyan öğrencilerin diğer sınıflarda okuyan öğrencilere kıyasla daha yüksek yalnızlık

puanına sahip olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin ailelerinin gelir durumuna göre yalnızlık ölçeği puanlarında 2500 TL ve altı olan grubun 5001-10000 TL olan gruba kıyasla daha yüksek yalnızlık puanına sahip olduğu belirlenmiştir. Alan yazında gelir seviyesi düşük olanların kaçınma davranışlarının yüksek olduğu belirlenmiştir (Çetin vd., 2014). Yalnızlık algısı da benzer şekilde gelirle ilişkilendirilmiştir (Yaşar, 2007). Erözkan (2009) ise yalnızlık algısı ile ilişkisi olmadığını belirtmiştir. Sosyal kaygı değişkeninde olduğu gibi bireysel bir algı olarak yalnızlıkta da gelir durumu düşük olanların yalnızlık algıları yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gelir durumu düşük olan bireylerin sosyal imkan açısından sınırlı kazanımları olduğu ve bir çok arzularını erteleme veya sınırlı karşılama durumunda olmaları söz konusudur. Bu durum onların diğer gelir gruplarına göre kendilerini daha yalnız algılamalarına yol açmış olabilir.

Ergenlerin kendisine ait odası olma durumuna göre yalnızlık ölçeği puanları karşılaştırıldığında kendisine ait odası olmayanların kendisine ait odası olanlara kıyasla daha yüksek yalnızlık puanına sahip olduğu belirlenmiştir. Alan yazında oda değişkenine ait bir araştırma sonucuna rastlanamamıştır. Gelir durumunda olduğu gibi kendisine ait oda değişkeni de gelir ile ilgilidir. Kendine ait oda bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir. Bir bireyin bu ihtiyacından yoksun olması onun isteklerinin karşılanmaması duygusunu hissetmesine yol açabilir. Bu da bireyin yalnızlık algısını güçlendirebilir. Bu araştırma sonuçları gelir değişkeni ile ilişkili olan gerek araştırma değişkenleri gerekse kendisine ait oda olma değişkeni sonuçları ile tutarlılık gösterdiği söylenebilir.

Duygusal Zarar Görme alt boyutunun Dışlanma ve Şiddet toplam sanal zorbalık, Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk Toplam Sosyal Kaygı ve yalnızlık ölçeği puanları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutu ile ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Dışlanma ve Şiddet toplam sanal zorbalık, Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk Toplam Sosyal Kaygı ve yalnızlık ölçeği puanları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu Yeni Sosyal Durumlarda Korku

Huzursuzluk alt boyutu ile ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Toplam Sanal Zorbalık Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk Toplam Sosyal Kaygı ve yalnızlık ölçeği puanları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutu ile ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu alt boyutunun Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk Toplam Sosyal Kaygı ve yalnızlık ölçeği puanları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Literatür incelendiğinde bu sonuca benzer şekilde, kaygı ve kaçınma da yalnızlık ile pozitif yönde ve anlamlı ilişkiye sahiptir (Crick ve Ladd, 1993; Eren-Gümüş, 2000). Erath, Flanagan ve Bierman (2007) ergenlik süresince sosyal kaygıyla ilişkili unsurları incelediği araştırma sonucunda; öğrenciler arasında akran mağduriyetinin artışı ve akran kabulünün azalması ile sosyal kaygı arasında yüksek düzeyde ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Zorbaz ve Dost (2014) sosyal kaygının olumsuz değerlendirilme korkusu alt boyutunun lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımını ile pozitif yönde ilişki gösterdiğini belirlemiştir. Sonuç olarak sanal zorbalık yaşayanlar yalnızlık duygusu hissetmekte sosyal kaygı duymaktadırlar. Sanal zorbalığın bireyleri huzursuz ettiği yorumu yapılabilir. Yalnızlık ile sosyal kaygının aynı yönde olması da ikisinin de negatif duygu olması kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Sanal zorbalık ve sosyal kaygı ölçeklerinin yalnızlık ölçeğini yordamasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları incelendiğinde; sanal zorbalık ve sosyal kaygının yalnızlığı anlamlı şekilde yordadığı belirlenmiştir. Bu modelin anlamlı olduğunu göstermektedir. Buna göre ergenlerin yalnızlık algılarını, sanal zorbalık ve sosyal kaygı toplam varyansın %0,38'ini açıklamaktadır. Erath, Flanagan ve Bierman (2007) da bezer bir sonuca ulaşmıştır. Sosyal kaygı yaşanmışlıklar sonucu oluşan bir duygu durumu olarak değerlendirilmektedir. Bireylerin sanal zorbalığa maruz kalması durumunda duygu durumlarının etkilenmesi doğal bir süreçtir. Bu bireyler sanal zorbalık etkisi ile yalnızlık ve sosyal kaygı yaşamaktadırlar. Bu açıdan araştırma sonuçları sanal zorbalığın bir çok olumsuz duygu durumuna yol açabileceği ve etkileyebileceği düşüncesini desteklemektedir.

6. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Ergenlerin cinsiyetlerine göre erkeklerin kızlara kıyasla daha yüksek sanal zorbalığa maruz kaldığı bulunmuştur. Ergenlerin sınıflarına göre Duygusal Zarar Görme alt boyutu puanlarında 10. Sınıfta okuyan öğrencilerin 9. ve 11. sınıf öğrencilerine kıyasla daha yüksek sanal zorbalığa maruz kaldığı, Dışlanma ve Şiddet alt boyutu puanlarında 10. Sınıfta okuyan öğrencilerin 12. sınıf öğrencilerine kıyasla daha yüksek sanal zorbalığa maruz kaldığı, Sanal Zorbalık toplam puanlarında 10. Sınıfta okuyan öğrencilerin 9 ve 11. sınıf öğrencilerine kıyasla daha yüksek sanal zorbalığa maruz kaldığı belirlenmiştir.

Ergenlerin ailelerinin gelir durumuna kendilerine ait odaları olma durumuna internette geçirilen süreye göre sanal zorbalık ölçeği puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ergenlerin internette girme amaçlarına göre Dışlanma ve Şiddet alt boyutu puanları incelendiğinde oyun oynamak için girenler ile ödev için girenler kıyaslandığında oyun için girenlerin daha fazla sanal zorbalığa maruz kaldığı belirlenmiştir.

Ergenlerin cinsiyetlerine internete giriş süresine göre sosyal kaygı ölçeği puanlarında anlamlı farklılık görülmemiştir. Ergenlerin sınıflarına göre Olumsuz Değerlendirilme Korkusu alt boyutunda 10. Sınıfta okuyanların 12. Sınıfta okuyanlara kıyasla daha fazla sosyal kaygı yaşadıkları, Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutunda 9. Sınıfta okuyanların 12. Sınıfta okuyanlara kıyasla daha fazla sosyal kaygı yaşadıkları, Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutunda 10. Sınıfta okuyanların 11 ve 12. Sınıfta okuyanlara kıyasla daha fazla sosyal kaygı yaşadıkları, Toplam

Sosyal Kaygı puanlarında 10. Sınıfta okuyanların 11 ve 12. Sınıfta okuyanlara kıyasla daha fazla sosyal kaygı yaşadıkları belirlenmiştir. Ergenlerin ailelerinin gelir durumuna göre Olumsuz Değerlendirilme Korkusu, Yeni Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk ve Genel Sosyal Durumlarda Korku Huzursuzluk alt boyutunda ailelerinin gelir durumu 2500 TL ve altı olan grubun 2501-5000 TL olan gruba kıyasla daha fazla sosyal kaygı yaşadıkları, Toplam Sosyal Kaygı puanlarında 2500 TL ve altı olan grubun 2501-5000 TL ve 5001-10000 TL olan gruba kıyasla daha fazla sosyal kaygı yaşadıkları belirlenmiştir. Ergenlerin kendisine ait oda olma durumuna göre odası olmayanların odası olanlara kıyasla sosyal kaygı düzeyleri anlamlı farklılık görülmüştür.

Ergenlerin cinsiyetlerine internete giriş süresine internete giriş amacına göre yalnızlık ölçeği puanları karşılaştırıldığında anlamlı farklılık görülmemiştir. Ergenlerin sınıflarına yalnızlık ölçeği puanlarında 10. sınıfta okuyan öğrencilerin diğer sınıflarda okuyan öğrencilere kıyasla daha yüksek yalnızlık puanına sahip olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin ailelerinin gelir durumuna göre yalnızlık ölçeği puanlarında 2500 TL ve altı olan grubun 5001-10000 TL olan gruba kıyasla daha yüksek yalnızlık puanına sahip olduğu belirlenmiştir.

Ergenlerin kendisine ait odası olma durumuna göre yalnızlık ölçeği puanları karşılaştırıldığında kendisine ait odası olmayanların kendisine ait odası olanlara kıyasla daha yüksek yalnızlık puanına sahip olduğu belirlenmiştir.

Araştırma sonucunda sanal zorbalık ile sosyal kaygı ve yalnızlık arasında aynı yönlü anlamlı ilişkilerin olduğu sanal zorbalık arttıkça sosyal kaygı ve yalnızlık algısının da arttığı belirlenmiştir.

Sanal zorbalık ve sosyal kaygı ölçeklerinin yalnızlık ölçeğini yordamasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları incelendiğinde; sanal zorbalık ve sosyal kaygının yalnızlığı anlamlı şekilde yordadığı belirlenmiştir. Bu modelin anlamlı olduğunu göstermektedir. Buna göre ergenlerin yalnızlık algılarını, sanal zorbalık ve sosyal kaygı toplam varyansın %0,38'ini açıklamaktadır.

6.2 Öneriler

6.2.1.Klinisyenlere Öneriler

- Araştırma sonucunda erkekler daha fazla siber zorbalığa maruz kaldıkları belirlenmiştir. Klinisyenler erkek ergenlerin risk alma durumlarını incelemeli girdikleri sanal ortamları değerlendirmelidirler. Güvensiz siteler, şiddete meyilli olmaları tanımadıkları kişilerle konuşmaları gibi faktörlerin etkili olduğu düşünülmektedir.
- Araştırmada siber zorbalığın ve sosyal kaygının yalnızlığı yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu açıdan ergenlerin yalnızlık duyguları ile başa çıkmaları için sanal ortamla ilişkilerini sınırlandırmaları sağlıklı sosyal ortamlara girmeleri önerilebilir. Bu konuda gerekirse eğitim kurumlarında psikolojik danışmanların ve öğretmenlerin yardımı istenebilir.
- Gelir durumuna ilişkin olarak bazı sosyal ihtiyaçların karşılanmamasının yalnızlık ve sosyal kaygıya yol açtığı sonucuna dayanarak, ergenlere sosyal faaliyet için fırsatlar sunulmalıdır. Bu konuda eğitim kurumları kadar yerel yönetimlere de işler düşmektedir. Yerel yönetimlerin genç nüfusun ihtiyacı olan sosyal ve sportif tesisleri yaygınlaştırması faydalı olabilir.
- Yalnızlık duygusunun giderilmesi ve sanal zorbalığa maruz kalınmaması için pozitif alışkanlıkların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu açıdan ergenlerin sportif faaliyetlere yöneltilmesi yararlı olabilir. Bu amaçla okullarda farklı branşlarda spor kulüpleri açılabilir.

6.2.2.Araştırmacılara Öneriler

- Araştırmada siber zorbalık, sosyal kalgi ve yalnızlık incelenmiştir. Araştırmacılar bu değişkenlerle birlikte, duygu durumları, psikolojik belirtiler, saldırganlık gibi değişkenler ile ilişkisine de bakabilirler.

- 3rneklem ergenlerden oluşmaktadırd. Yaş grubu daha kucuk olacak Şekilde 3rneklem oluşturulabilir.
- Anne baba tutumlarının birey 3zerinde etkisine bakılabilir.

KAYNAKÇA

- Abacı, R. (2005) *Yaşamın kalitelendirilmesi*, İstanbul: Tuzla Belediyesi Yayınları
- Akbaba, S., ve Eroğlu, Y. (2013). İlköğretim öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyetin yordayıcıları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 105-121.
- Akca, B. Emel., ve Sayımer, İdil. (2017). Cyberbullying, it's tyeps and related factors: an evaluation through the existing studies. *AJIT-e*, 8(30), 7-19.
- Aksaray, S. (2011) Siber zorbalık *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20,(2), 405-432
- Aktaş, H., Yılmaz, N. (2017). Smartphone addiction in terms of the elements of loneliness and shyness of university youth. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(1), 85-100.
- Altınay Bor, H. (2018). *Ergenlerde sosyal medyaya yönelik tutum, sosyal medya kullanımında gelişmeleri kaçırma korkusu ve sosyal kaygı arasındaki ilişkiler* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Amerikan Psikiyatri Birliği.(2014). *Ruhsal bozuklukların tanısai ve sayımsal elkitabı*, (5. Baskı).(DSM-5), tanı ölçütleri başvuru elkitabı'ndan (Çev. E. Köroğlu). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Anderson, T. (Ed.). (2008). *The theory and practice of online learning*. Athabasca University Press.
- Arıca, O. T. (2011). Siber zorbalık: Gençlerimizi bekleyen yeni tehlike. *Kariyer penceresi*, 2(6), 10-12.
- Arnarsson, A., Nygren, J., Nyholm, M., Torsheim, T., Augustine, L., Bjereld, Y., ve Bendtsen, P. (2019) Cyberbullying and traditional bullying among Nordic adolescents and their impact on life satisfaction. *Scandinavian journal of public*
- Aslan, H. (2006). *Ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin öğrenilmiş güçlülük düzeyleri ve cinsiyetlerine göre mizah tarzlarının incelenmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı ,
Adana.

- Ateş, B. ve Güler, M. (2016). Ergenlerde siber zorbalığın yordayıcısı olarak algılanan sosyal yetkinlik ve toplumsal kaygı *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 18(1), 391-403
- Ayaroğlu, S. (2002). *Üniversite öğrencilerinin internet kullanımları ve yalnızlıkları arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, A., ve Tekinsav-Sütçü, S. (2007). Ergenler için sosyal kaygı ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 14(2), 79-89.
- Balci, Ş., ve Ayhan, B.(2007). Üniversite öğrencilerinin internet kullanım ve doyumları üzerine bir saha araştırması. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 5(1), 174-197.
- Baldry, CA., Sorrentino, A., ve Farrington, PD. (2019). Cyberbullying and cybervictimization versus parental supervision, monitoring and control of adolescents' online activities. *Children and Youth Services Review*, 96, 302-307.
- Baltacı H Ş, İşleyen F ve Özdemir S (2012). Eğitim fakültesi öğrencilerinin romantik ilişki durumları ve sosyal ağ kullanımlarına göre etkileşim kaygısı ve sosyal destek algılarının incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 25-36.
- Barry CT, Sidot C, Briggs S, Reiter S and Lindsey R (2017) Adolescent social media use and mental health from adolescent and parent perspectives. *Journal of Adolescence*(61), 1-11.
- Batmaz, M., ve Ayas, T. (2013). İlköğretim ikinci kademedeki öğrencilerin psikolojik belirtilere göre sanal zorbalık düzeylerinin yordanması. *Sakarya University Journal of Education*, 3(1), 43-53.
- Baudrillard, J. (2006). *Amerika*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Bayram NS. M.(2011). Üniversite öğrencileri arasında siber zorbalık davranışı. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 71(1), 107-116

- Bekhet, A. K. and Zauszniewski, J. A., (2012). Mental health of elders in retirement communities: Is loneliness a Key Factor?. *Arch Psychiatr Nurs*, 26 (3), 214- 224.
- Belsey, B. (2004), *Cyberbullying*, <http://www.cyberbully.ca>, 12.03.2020
- Beran, T., ve Li, Q . (2005) Cyber-harrasment : A new method for a behavior . *Journal of Educational Comoputing Research* 32(3), 137-153
- Biggs, B.K., Vernberg, E.M., ve Wu, Y.P. (2011). Social anxiety and adolescents friendships: The role of social withdrawal. *The Journal of Early Adolescent*, 32(6), 802–823.
- Bulduk, S. Ve Ardiç, E. (2015). Hemşirelik öğrencilerinde öz-duyarlılığın incelenmesi. *JAREN*, 1(2), 60-65.
- Büyükcebeci, A. (2017). *Ergenlerde sosyal dışlanma, yalnızlık ve okul öznel iyi oluş arasındaki ilişki: empatik eğilimin aracı rolü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ceyhan A A (2011) İnternet kullanma temel nedenlerine göre üniversite öğrencilerinin problemleri internet kullanımı ve algıladıkları iletişim beceri düzeyleri, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(1), 59-77
- Chan, H. Choon., ve Wong, Dennis. (2019). Traditional school bullying and cyberbullying perpetration: Examining the psychosocial characteristics of Hong Kong male and female adolescents. *Youth ve Society*, 51(1), 3-29.
- Crick, N. R.,ve Ladd, G. W. (1993). Children's perceptions of their peer experiences: Attributions, loneliness, social anxiety, and social avoidance. *Developmental Psychology*, 29(2), 244–254.
- Çağır, G. (2010). *Lise ve üniversite öğrencilerinin problemleri internet kullanımları ile algılanan esenlik halleri ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir
- Çakmak V (2018) *İletişim kaygısı ve sosyal medya*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Çalışgan H. (2013). *İlköğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ve siber zorbalık*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Çankaya B (2007) *Lise I. ve II. sınıf öğrencilerinin algılanan benlik saygısının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Çetin, I., Aca, Z., Baysal, B. ve Şenaras, A. E. (2014). Üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı, yalnızlık ve özsaygı düzeylerinin faktör analizi ile incelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, 46, 13-27.
- Çetin, Bayram., Yaman, Erkan., ve Peker, Adem. (2011). Cyber victim and bullying scale: A study of validity and reliability. *Computers ve Education*, 57(4), 2261-2271.
- Çimen İD. (2018) Ergenlerde siber zorbalık, internet aile tutumu ve aile işlevselliğinin etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 19(4), 397-404.
- Ciminli A, Kağan M. (2016). Ergenlerde sanal zorbalık ve mağduriyetin cinsiyet, sınıf, okul değişkenleri ve kişilik özellikleriyle ilişkisinin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying* 3(2), 14-34.
- Davis, C, Greenaway, R., Moore, M., ve Cooper, L. (2019). Online teaching in social work education: *Understanding the challenges*. *Australian Social Work*, 72(1), 34-46.
- Dehue,F.,Bolman,C.,ve Völlink T. (2008) Cyberbullying: Youngsters' experiences and parental perception .*Cyberpsychology and Behavior* 11 (2),217-223
- Demir, A. (1989) UCLA Yalnızlık Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenilirliği, *Psikoloji Dergisi*, 7 (23),14-18.
- Demir, F. T. (2019). *Çevrim içi video oyunu oynayan ergenlerin çevrim içi kimlik keşfi, sosyal yetkinlikleri, yalnızlık ve yalnızlıktan kaçış düzeyleri ile aşırı çevrim içi oyun kullanımı arasındaki ilişkilerin incelenmesi*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Programı.
- Diamanduros, T., Downs, E., ve Jenkins, S. J. (2008). The role of school psychologists in the assessment, prevention, and intervention of cyberbullying. *Psychology in the Schools*, 45(8), 693-704.

- Diener, E. ve Seligman, M. E. P. (2002), Very Happy People, *Psychological Science*, 13(1), 81- 84.
- Dikeç, G., Yalnız, T., Bektaş, B., Turhan, A. ve Çevik, S. (2017). Relationship between smartphone addition and loneliness among adolescents. *Journal of Dependence*, 18 (4), 103-111.
- Dilbaz, N. ve Güz, H. (2002). Sosyal kaygı bozuklugunda cinsiyet farklılıkları. *Nöro-Psikiyatri Arsivi*, 39(2), 79-86.
- Durak Batıgün, A. ve Hasta, D. (2010). İnternet bağımlılığı: yalnızlık ve kişilerarası ilişki tarzları açısından bir değerlendirme. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11, 213- 219.
- Durna, S. (2019). *Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyet sıklığı ve bunların anksiyete ve depresyon ile ilişkisinin incelenmesi: Konya Örneği (Tıpta Uzmanlık Tezi)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ecmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Konya.
- Dursun E. (2019) Lise öğrencilerinde genel kaygı ve sosyal kaygının sözel akıcılığı yordayıcı etkisinin incelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesisosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Elhai J D, Hall B and Erwin M (2018) Emotion regulation's relationships with depression, anxiety and stress due to imagined smartphone and social media loss. *Psychiatry Research*(261), 28-34.
- Erath, S. A., Flanagan, K.S. ve Bierman, K.L. (2007). Social anxiety and peer relations in early adolescence:Behavioral and cognitive factors. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 35,405-416.
- Erdoğan, F. (2002). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde sosyal becerilerin sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet ve yaş ile ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Erdur-Baker, Ö. (2010). Cyberbullying and its correlation to traditional bullying, gender and frequent and risky usage of internet-mediated communication tools. *New Media ve Society*,12, 109-125
- Eren-Gümüş, A. (2000). Üniversite öğrencilerinin yalnızlık ve beden imgelerinden doyum düzeylerinin sosyal kaygı düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 33(1), 99-108.
- Erkan Z (2002) Sosyal Kaygı düzeyi yüksek ve düşük ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin nitel bir çalışma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(10), 120-133.

- Erözkan, A. (2009). Ergenlerde yalnızlığın yordayıcıları. *İlköğretim Online*, 8(3), 809-819.
- Erözkan, A. (2007). Üniversite öğrencilerinin reddedilme duyarlılıkları ile sosyal kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(1), 225-240.
- Eshbaugh, E., (2009). The role of friends in predicting loneliness among older women living alone. *Journal of Gerontological Nursing*, 35(5),13–16.
- Gaffney, H., Farrington, P. D., ve Ttofi, M. M.(2019). Examining the effectiveness of school-bullying intervention programs globally: a meta-analysis. *International Journal of Bullying Prevention*, 1-18.
- Gayatrivedi, S. ve Vincent, A. (2016). Influencing factors of social anxiety and emotional maturity among adolescents. *The International Journal of Indian Psychology*, 3(4), 60-69.
- Göktürk, G. Y. (2011). *Ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin öz güven ve bazı kişisel demografik özelliklere göre incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Graziano, C. Robert., Bruce, E. Steven., Paul, Robert. H., Korgaonkar, Mayuresh . S., ve Williams, M. Leanne. (2019). *The effects of bullying in depression on white matter integrity*. Behavioural brain research.
- Green T, Wilhelmsen T, Wilmots E, Dodd B and Quinn S (2016) Social anxiety, attributes of online communication and self-disclosure across private and public Facebook communication. *Computers in Human Behavior*(58), 206-213.
- Griffiths, Mark., Parke, Jonathan., Wood, Richard., ve Rigbye, Jane. (2010). Online poker gambling in university students: Further findings from an online survey. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 8(1), 82-89.
- Hinduja, S. ve Patchin, J.W, (2009). *Bullying beyond the schoolyard: preventing and responding to cyberbullying*. California: Corwin Press.
- Horzum MB, Ayas T. (2011) Ortaöğretim öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma düzeylerinin okul türü ve cinsiyet açısından incelenmesi. *Journal of Educational Sciences and Practices* 10(20): 139-59
- İmamoğlu, S. (2008). Genç yetişkinlikte kişilerarası ilişkilerin cinsiyet, cinsiyet rolleri ve İncelenmesi, *Klinik Psikiyatri*, 10: 14–27

- İzgiç, F., Akyüz, G., Doğan, O. ve Kuğu, N. (2000). Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Fobi Yaygınlığı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 1(4), 207-214.
- Jeong H, Sugiura M, Suzuki W, Sassa Y, Hashizume H and Kawashima R (2016) Neural correlates of second-language communication and the effect of language anxiety. *Neuropsychologia*(84), 2-12.
- Juvonen ,J., ve Gross ,E.,F. (2008) Extending the school grounds ? Bullying experiences in cyberspace .*Journal of Sch Health* 78(9), 496-505.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kowalski ,R., Limber,S.,ve Agaston ,P.W. (2008) *Cyberbullying malden MA* : Blackwell Publishing
- Kaya, Ş. (2017), *Ergenlerde ana-babaya bağlanma örüntüsünün benlik saygısı ve yalnızlık ile ilişkisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul.
- Kılıç, M. A. (2020). *15-18 Yaş arası okul sporlarına katılan öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı ile sosyal ve duygusal yalnızlık düzeylerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kırıkkale.
- Kılıç, C. (2021). *Lise öğrencilerinin internet, sosyal medya ve dijital oyun bağımlılıkları ile yalnızlık, bencillik ve yaşam doyumu düzeyleri arasındaki ilişki, Malatya Örneği* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- King, L. A. (2001). The health benefits of writing about life goals. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(7), 798-807.
- Kocatürk, M. (2014). *Ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı ve siber zorbalık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kowalski R.M., ve Limber S.P. (2007) Electronic bullying among middle schoolstudents. *Journal of Adolescent Health* 41.22-30
- Kowalski, R. M., Limber, S. P., ve Agatston, P. W. (2008). *Cyberbullying: Bullying in the digital age*. Malden, MA: Blackwell Publishing

- Kozaklı, H. (2006). *Üniversite öğrencilerinde yalnızlık ve sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkilerin karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Kulaksızoğlu, A. (2009). *Ergenlik psikolojisi*. 1. Baskı. İstanbul: Remzi Kitapevi.; Lyubomirsky, S., Sheldon, K. M., Schkade D., (2005). Pursuing happiness: The architecture of sustainable change, *Review of General Psychology*, 9, 111-131.
- Kuzucu, Y. (2013). *Küçükler için büyüklere çocuk ve ergen ruh sağlığı*. (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Küçük, S. (2016). *Siber zorbalık ölçeği türkçe uyarlaması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- La Greca LJ, Lopez N (1998) Social anxiety among adolescents: Linkages with peer relations and friendships. *J Abnorm Child Psychol*, 26, 83-94
- Lenhart, A., Madden, M., ve Hitlin, P. (2005). *Teens and technology: Youth are leading the transition to a fully wired and mobile nation*.
- Li Q. (2006). Cyberbullying in schools: A research of gender differences. *School Psychology International* 27(2), 157-70.
- Li, M., Fu, R., Xue, H., ve Wang, Y.(2019). Intergenerational association of maternal obesity and child peer victimization in the United States. *Journal Of Health And Social Behavior* 60(1), 69–83
- Li, Q. (2007b). New bottle but old wine: A research of cyberbullying in schools. *Computers in human behavior*, 23(4), 1777-1791.
- Lin X, Li S and Qu C (2017) Social network sites influence recovery from social exclusion: Individual differences in social anxiety. *Computers in Human Behavior*(75), 538-546.
- Masi, C. M., Chen, H. Y., Hawkey, L. C. and Cacioppo, J. T., (2011). A Meta-Analysis of interventions to reduce loneliness. *Pers Soc Psychol Rev*, 15(3), 219-266.
- Mazalin, D. and Moore, S. (2004). Internet use, identity development and social anxiety among young adults. *Behaviour Change*, 21(2), 90-102.

- Meral, D. (2017). *Ortaöğretim öğrencilerinde akıllı telefon bağımlılığının yalnızlık, yaşam doyumu ve bazı kişisel özellikler bakımından incelenmesi*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan Üniversitesi, Erzincan.
- Mert, A., Özdemir, G. (2018). Yalnızlık duygusunun akıllı telefon bağımlılığına etkisi, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8 (1), 9-107.
- Mesch ,G.S. (2009) Parental mediation,online activities and cyberbullying *Cyberpsychology and Behavior* 12 (4), 387-393
- Mishna,F.,Saini,M., Solomon,S. (2009) Ongoing and online : Children and youth's perceptions of cyberbullying *Children and Youth Services Review* 31,1222-1228
- Mitchell ,K. (2004 b). Youth engaging in online harrasment: Association with caregiver -child relationships, internet use and personal characteristics *Journal of Adolescence* ,27, 319-336
- Mitchell,K.J., Finkelhor,D. ve Wolak ,J .(2003) Victimization of youths on the internet. *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma* 8(1/2) 1-39
- Mitchell ,K.J.,Ybarra , M, ve Finkelhor ,D. (2007) The relative importance of online victimization in understanding depression, delinquency and substan- ce use. *Child Maltreatment* 12 (4), 314 -324
- Moessner ,C. (2007) *Cyberbullying* .Trend Tudes 6,1-4
- Morgan, G. (1993). *İşte, yaşamda stresle başa çıkmanın yolları*. İstanbul: Ruh Bilim Yayınları.
- Mukherjee, S, Clouston, S, Bromet, E., Leibowitz, G., Scott, S., Bernard, K., ve Luft, B. (2019). Past Experiences of Getting Bullied and Assaulted and Posttraumatic Stress Disorder (PTSD) after a Severe Traumatic Event in Adulthood: A Study of World Trade Center (WTC) Responders. *Journal of Aggression, Maltreatment ve Trauma*, 1-19.
- Najah A. R. Ghamrawi, Norma Ghamrawi, Tarek Shal (2016) Teachers' perception of cyberbullying in lebanese public school open *Journal of Leadership*, 5 (4), 95-109
- Navarro, R., Ruiz-Oliva, R., Larrañaga, E., ve Yubero, S. (2015). The impact of cyberbullying and social bullying on optimism, global and school-

- related happiness and life satisfaction among 10-12-year-old school children. *Applied Research in Quality of Life*, 10(1), 15-36
- Nocentini, A., Calmaestra, J., Schultze-Krumbholz, A., Scheithauer, H., Ortega, R. ve Menesini, E. (2010). Cyberbullying: Labels, behaviours and definition in three european countries. *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 20(2), 129- 142.
- Patchin, j. W., ve Hinduja ,S. (2006) Bullies move beyond the schoolyard : A pre- liminary look at cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice* ,4 (2) ,148-169
- Pınar, H. (2020). *Akran zorbalığına maruz kalan ergenlerin algıladıkları sosyal destek ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki*, (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Polat ZD, Bayraktar S. (2016). Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities VI* (1), 115-32.
- Przybylski, Andrew. (2019). *Exploring adolescent cyber victimization in mobile games: preliminary evidence from a British cohort*. Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking.
- Primack B A, Shensa A, Escobar-Viera C, Barrett E, Sidani J, Colditz J and James A (2017) Use of multiple social media platforms and symptoms of depression and anxiety: A nationally-representative study among U.S. young adults. *Computers in Human Behavior* (69), 1-9.
- Rey, R. D., Lazuras, L., Casas, J. A., Barkoukis, V., Ruiz, R. O., ve Tsorbatzoudis, H. (2016). Does empathy predict (cyber) bullying perpetration, and how do age, gender and nationality affect this relationship?. *Learning and Individual Differences*, 45, 275-281.
- Rittiboonchai, W, Kriwuttisom, P., ve Ngo, T. M. (2019). Thi. Factors affecting online shopping behavior of thai and vietnamese female students. *Rmutt Global Business Accounting and Finance Review*, 2(2).
- Semerci A. (2017). Lise öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 25(4), 1285-1300.

- Süslü DP, Oktay A. (2018). Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyetle ilişkili bazı değişkenlerin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 1(17) 4-25
- Ohayon, M.M. ve Schatzberg, AF. (2010). Social phobia and depression: prevalence and comorbidity. *Journal of Psychosomatic Research*. 68(3), 235-43.
- Ören N, ve Gençdoğan, B. (2007). Lise öğrenenlerinin depresyon seviyelerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 25(1), 85-92.
- Öz, F. (2004). *Sağlık alanında temel kavramlar*. Ankara: İmaj ve Dış Ticaret A.Ş.
- Özen, Ü, Korukçu Sarıcı, M. B (2010) Yalnızlık Olgusu Ve Sanal Sohbetin Yalnızlığın Paylaşımına Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(1), 11-17.
- Öztürk, Ö. , Odabaşoğlu, G., Eraslan, D., Genç, Y. ve Kalyoncu, Ö. A. (2007). İnternet bağımlılığı: kliniği ve tedavisi. *Bağımlılık Dergisi*, 8 (1), 36-41.
- Saraçoğlu, Y. (2000). *Lise öğrencilerinin yalnızlık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun
- Schneider, S. K., O'Donnell, L., Stueve, A. ve Robert, W. S. (2012). Cyberbullying, school bullying, and psychological distress: a regional 73 census of high school students. *American Journal of Public Health*, 102 (1), 171-177.
- Slonje, R., ve Smith, P. K. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying?. *Scandinavian Journal of Psychology*, 49(2), 147-154.
- Smith, Peter., Mahdavi, Jess., Carvalho, Manuel., Fisher, Sonja., Russell, Shanette., ve Tippett, Neil. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49, 376–385.

- Smith, Peter (2019). *Research on Cyberbullying: Strengths and Limitations*. In Narratives in Research and Interventions on Cyberbullying among Young People (pp. 9-27). Springer, Cham.
- Smith ,P.K.,Madhavi ,J., Carvalho ,M., Fisher ,S., Russel,S., ve Tippett ,N.(2008) Cyberbullying. İts nature and impact in secondary school pupils . *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 49 (4) ,376-385
- Soydaş, D. K. (2011). *Ergenlerde ebeveyn izlemesi, sanal zorbalık ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin cinsiyete göre incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Stewart, RW, Drescher, FC, Maack, DJ, Ebesutani, C. ve Young, J. (2014) The Development and Psychometric Investigation of the Cyberbullying Scale. *Journal of Interpersonal Violence*. 29(12), 2218-2238.
- Subaşı, G. (2007). Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Kaygıyı Yordayıcı Bazı Değişkenler. *Gazi Üniversitesi Eğitim ve Bilim Dergisi*, 32(144), 3-15.
- Sungur, M. (2000). Bilişsel-davranışçı yaklaşımlar ve sosyal fobi, *Klinik psikiyatri*, 2, 27-32
- Sübaşı G (2007) Üniversite öğrencilerinde sosyal kaygıyı yordayıcı bazı değişkenler. *Eğitim ve Bilim*, 32(144), 3-15.
- Şahin M, Aydın B, Sari SV. (2012). Cyber bullying, cyber victimization and psychological symptoms: A study in adolescents. *Cukurova University Faculty of Education Journal* 41(1): 53-9.
- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S. (2007). *Using Multivariate Statistics* (5th ed). Boston: Pearson Education Inc.
- Tanrıkulu, İ. (2015). *The relationships between cyber bullying perpetration motives and personality traits: testing uses and gratifications theory*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Timisi, N. (2003). *Yeni iletişim teknolojileri ve demokrasi*, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Tokunaga, R. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 26, 277-287.

- Topçu ,Ç., Erdur-Baker ,Ö.,ve Çapa- Aydın ,Y. (2008) . Examination of Cyber -bullying experiences among Turkish students from different school types *Cyberpsychology and Behavior* 11 (6) 643-648
- Topcu, Ç., Yıldırım, A., ve Erdur-Baker, Ö. (2013). Cyber bullying @ schools: What do Turkish adolescents think? *International Journal for the Advancement of Counselling*, 35(2), 139-151.
- Tunç, A. Ç. (2015). Sporun üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı ve öznel iyi oluş düzeylerine etkisi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Türkçapar H (2004) Anksiyete bozukluğu ve depresyonun tanısal ilişkileri. *Klinik Psikiyatri Dergisi* (7), 12-16.
- Uzun, K. ve Karataş, Z. (2019). Okul Tükenmişliğinin Yordayıcısı Olarak Akran Zorbalığı Ve Siber Mağduriyet Peer Bullying And Cyber Victimization As The Predictor Of School Burnout In Adolescents. *The Journal*, 12 (62).
- Vandebosch ,H., ve Cleemput, K.V. (2008) Defining cyberbullying :A Qualitative research into the perceptions of youngsters *Cyberpsychology and Behavior Volume* 11 (4), 499-503
- Vannucci A, Flannery K. and Ohannessian C. (2017) Social media use and anxiety in emerging adults. *Journal of Affective Disorders* (207), 163-166.
- Wakefield L T and Wakefield R (2018) Anxiety and Ephemeral Social Media Use in Negative eWOM Creation. *Journal of Interactive Marketing* (41), 44-59.
- Willard, N. (2007). Cyberbullying and cyberthreats: Responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress. *Research press*.
- Willard, N. (2005). Educator's guide to cyberbullying addressing the harm caused by online social cruelty. <http://clubtnt.org/safeOnline/printResources/EducatorsGuideToCyberbullyingAddressingTheHarm.pdf> sayfasından erişilmiştir.Caused by Outline Social Cruelty.

- Williams ,K.R., ve Guerra ,N .G. (2007) Prevalence and predictors of internet bullying. *Journal of Adolescent Health* 41,14-21
- Wolak,J., Mitchell,K., ve Finkelhor ,D. (2006) Online victimization of youth Five years later .National Center of Missing and Exploited children Retrieved November 20,2007,from [http : //www .uh.edu/ccrc/ pdf /cv 138.pdf](http://www.nmeh.edu/ccrc/pdf/cv138.pdf)
- Wolak ,J., Mitchell ,K.J., ve Finkelhor ,D. (2007) . Does online harrasment constitute bullying ? An exploration of online harrasment by knownpeers ond online- only contacts. *Journal of Adolescent Health* 41 ,51-58
- Woods H C and Scott H (2016) #Sleepyteens: Social media use in adolescence is associated with poor sleep quality, anxiety, depression and low self-esteem. *Journal of Adolescence* (51), 41-49.
- Worthen,M.R. (2007) Education policy implications from the expert panel on elec- tronic media and youth violence .*Journal of Adolescent Health* 41, 64-65
- Yalom, I. (2001). *Varoluşçu psikoterapi* (Z. İ. Babayiğit Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Yaman E, Karakülah D, Dilmaç B. (2013). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin değerlerini yordayan iki önemli değişken: Siber zorbalık eğilimleri ve okul kültürü arasındaki ilişki. *Değerler Eğitimi Dergisi* 11(26): 323-37.
- Yaşar, M. R. (2007). Yalnızlık. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 237-256.
- Yazıcı, Ş. (2016) *İnsanın Teknolojik Yalnızlığı*, İstanbul: Tuzla Belediyesi Yazarlık Atölyesi Baskı CB Matbaacılık
- Ybarra ,M. L., Diener - West ,M ., Leaf, P.J. (2007) . Examining the overlap in internet
- Ybarra ,M., ve Mitchell ,K.J. (2007) Prevalence and frequency of internet harrasment instigation : İmplications for adolescent health. *Journal of Adolescent Health* 41 ,189-195 .

- Ybarra ,M., ve Mitchell ,K.(2004a) Online agresor / targets ,agresors and targets: A comparison of associated youth charecteristics .*Association for Child Psychology and Psychiatry*, 45 (47) ,1308 -1316
- Yeniçıktı N T (2010) *Halkla İlişkiler Sürecinde Sosyal Kaygı Düzeylerinin Sosyal Sorumluluk Projeleri İle Giderilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Konya.
- Yetim, S. (2015). Siber zorbalık, Türkiye ve ABD karşılaştırması (ABD v. Drew dosyası). *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 120, 325-384.
- Yıldırım, İsmail. (2019). Cyber risk management in banks: cyber risk insurance. in global cyber security labor shortage and international business risk (pp. 38-50). IGI Global.
- Yıldız A K (2012) Sosyal paylaşım sitelerinin dijital yerlilerin bilgi edinme ve mahremiyet anlayışına etkisi. *Bilgi Dünyası*, 13(2), 529-542.
- Yücel, N. (2009). *Ergenlerin akran ilişkileri ve yalnızlık düzeylerinde evde internet kullanımının etkisinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Zorbaz O (2013) *Lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımının sosyal kaygı ve akran ilişkiler açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara.
- Zorbaz O ve Dost M (2014) Lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımının cinsiyet, sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 29(1), 298-310.

Ek. 1 : Kişisel Bilgi Formu**BİLGİLENDİRME FORMU**

Bu çalışma lise öğrencilerinin yaşadıkları siber zorbalık, sosyal kaygı ve yalnızlık duyguları arasındaki ilişkinin incelemesi amacıyla yürütülmektedir. Araştırmada bireysel sonuçlar değil grup sonuçları değerlendirilecektir. Verdiğiniz yanıtlar kesinlikle gizli kalacak, kimse ile paylaşılmayacaktır. Toplanan veriler, yalnızca akademik araştırma amacı ile kullanılacaktır. Sizlere sorulan soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Soruları cevaplarırken, hepsini okuyarak, boş bırakmadan cevaplandırmanız, samimi ve dürüst olmanız araştırma sonuçları için oldukça önemlidir ve araştırmanın güvenilir olmasına katkıda bulunacaktır.

Araştırmaya katılmak gönüllülük ilkesine bağlı olmakla birlikte araştırmadan istediğiniz zaman çekilme hakkına sahipsiniz. Eğer çalışmayla ilgili herhangi bir görüş veya sorunuz varsa bu çalışmanın araştırmacısı ile iletişime geçmekten lütfen çekinmeyiniz (email:ugurciftci90@gmail.com). Araştırmanın sonuçları tez kabul edildikten sonra ulusal tez merkezinden yayınlanacaktır.

Katıldığınız için teşekkür ederim.

Uğur Çiftçi
Yakın Doğu Ün. Yüksek Lisans Öğrencisi

Yukardaki bilgileri ayrıntılı biçimde tümünü okudum ve anketin uygulanmasını onayladım.

*Evet () *Hayır ()

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz () Kadın () Erkek
2. Sınıfınız () 9. () 10. () 11. () 12.
3. Ailenizin Gelir Durumu?
() 2500 TL ve altı () 2501-5000 TL () 5001-10000 TL
() 10001 TL ve üzeri
4. Evde size ait odanız var mı? () Var () Yok
5. Bilgisayar, İnternet veya Sosyal Medya ortamında günlük ne kadar zaman harcıyorsunuz?
() 1 saatten az () 1-2 saat () 3-4 saat () 4 saatten fazla
6. İnterneti en çok ne amaçla kullanıyorsunuz?
() Ödev, Ders, Öğrenme () Oyun () Video, Film () Sosyal Medya
() Diğer

SANAL ZORBALIK ÖLÇEĞİ						
Sa yı	Davranış Türleri	Hiç	Nerdey se Hiç	Bazen	Hemen hemen her zaman	Her zama n
1	Başka bir çocuktan sizi fiziksel olarak incitmekle ilgili online (çevrimiçi) ya da yazılı mesaj alır mısınız?					
2	Başka çocuklar sizi kasıtlı olarak online gruplardan çıkarır mı?					
3	Başka bir çocuk yazılı mesaj ya da online ortamda size kaba bir şey söyler mi?					

ERGENLER İÇİN SOSYAL KAYGI ÖLÇEĞİ

Bu anket, bireylerin sosyal kaygı düzeyini belirlemek için hazırlanmıştır. Her maddenin yan tarafından yer alan kutulardan size uygun olanı işaretleyiniz.

		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Genelli kle	Her zaman
1	Başkalarının önünde yeni bir şeyler yapmaya çekinirim.					
2	Arkadaşlarımla bir şeyler yapmaktan hoşlanırım.					
3	Bana sataşılmasından tedirgin olurum.					

UCLA YALNIZLIK ÖLÇEĞİ

	Ben bu durumu Hiç Yaşamadım	Ben bu durumu NADİREN Yaşarım	Ben bu durumu BAZAN Yaşarım	Ben bu durumu SIK SIK Yaşarım
1. Kendimi çevremdeki insanlarla uyum içinde hissediyorum.	1	2	3	4
2. Arkadaşım yok.	1	2	3	4
3. Başvurabileceğim hiç kimse yok.	1	2	3	4

AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Bu çalışma, Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Programı tarafından gerçekleştirilen bir çalışmadır.

Bu çalışma lise öğrencilerinin yaşadıkları siber zorbalık, sosyal kaygı ve yalnızlık duyguları arasındaki ilişkinin incelemesi amacıyla yürütülmektedir. Araştırma tamamıyla akademik nitelikli olup çalışmadan elde edilecek bilgiler bilimsel amaca yönelik olarak kullanılacak ve alınan cevaplar kesinlikle gizli tutulacaktır. Çalışmaya yapacağınız değerli katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Anket tamamen bilimsel amaçlarla düzenlenmiş ve katılım gönüllülük esasına bağlıdır. Anket formunda kimlik bilgileriniz yer almayacaktır. Size ait bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır. Çalışmadan elde edilen veriler yalnızca istatistik veri olarak kullanılacaktır. Yanıtlarınızı içten ve doğru olarak vermeniz bu anket sonuçlarının toplum için yararlı bir bilgi olarak kullanılmasını sağlayacaktır.

Telefon numaranız anketörün denetlemesi ve anketin uygulandığının belirlenmesi amacıyla istenmektedir.

Yardımanız için çok teşekkür ederim.

Uğur Çiftçi
Yakın Doğu Üniversitesi
Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Öğrencisi

Yukardaki bilgileri ayrıntılı biçimde tümünü okudum ve anketin uygulanmasını onayladım.

İsim:

İmza:

Telefon:

ÖZGEÇMİŞ

1990'da Elazığ'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Denizli'de tamamladı. 2014 yılında Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünden mezun oldu. Aynı zamanda farabi öğrenci değişimi programı kapsamında 2012-2013 eğitim öğretim güz ve bahar döneminde Pamukkale Üniversitesinde öğrenim gördü. Mezun olduğu yıl itibari ile Sason Çok Programlı Anadolu Lisesinde Psikolojik Danışman olarak göreve başladı. Rehberlik Araştırma Merkezi, Çok Programlı Lise, Anadolu Liselerinde çalışmalar yürüttü. Çözüm odaklı uygulamalar (Greg Vinnicombe - Prof. Dr. Enver Sarı), Çocuk ve Psikolojik Testler, Bilişsel Ağırlıklı Davranışçı Terapi, Terapotik Kartlar vb. çeşitli eğitimlere katılım gösterdi. Şuanda Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Denizli Lisesinde görevine devam etmektedir.

BENZERLİK RAPORU

TEZ

ORJİNALLİK RAPORU

% 10	% 8	% 4	% 5
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	% 2
2	dergipark.ulakbim.gov.tr İnternet Kaynağı	% 2
3	acikerisim.isikun.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	% 1
4	openaccess.maltepe.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
5	İKİZ, Fatma Ebru and GÜL, Derya. "UYUM ARTTIRMA GRUP REHBERLİĞİNİN ERGENLERİN SOSYAL KAYGI VE DUYGUSAL ÖZ-YETERLİK DÜZEYLERİNE ETKİSİ", Erzincan Üniv. Fen Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bl., 2017. Yayın	% 1
6	Submitted to Mugla University Öğrenci Ödevi	<% 1
7	www.efdergi.hacettepe.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1

ETİK KURUL ONAYI

16.12.2020

Sayın Uğur Çiftçi

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na yapmış olduğunuz YDÜ/SB/2020/818 proje numaralı ve **"Lise Öğrencilerinin Yaşadıkları Siber Zorbalık Sosyal Kaygı Ve Yalnızlık Duyguları Arasındaki İlişkinin İncelemesi"** başlıklı proje önerisi kurumumuzca değerlendirilmiş olup, etik olarak uygun bulunmuştur. Bu yazı ile birlikte, başvuru formunuzda belirttiğiniz bilgilerin dışına çıkmamak suretiyle araştırmaya başlayabilirsiniz.

Doçent Doktor Direnç Kanol

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Raportörü

Direnç Kanol

Not: Eğer bir kuruma resmi bir kabul yazısı surmak istiyorsanız, Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na bu yazı ile başvurup, kurulun başkanının imzasını taşıyan resmi bir yazı temin edebilirsiniz.

DENİZLİ VALİLİĞİ ÖLÇEK KULLANIM İZİNİ

T.C.
DENİZLİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-16605029-44-22648073
Konu : Anket Uygulama İznî

18/03/2021

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Yakın Doğu Üniversitesi Rektörlüğünün 04/03/2021 tarih ve RY-3/0147-2021 sayılı yazıları.

Yakın Doğu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Uğur ÇİFTÇİ, "Lise Öğrencilerinin Yaşadıkları Siber Zorbalık Sosyal Kaygı ve Yalnızlık Duyguları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışmasına yönelik hazırlanmış olduğu anket/ölçek formlarını İlgi yazı gereği Müdürlüğümüze bağlı Denizli İli Pamukkale İlçesinde bulunan Denizli Lisesi'nde uygulamak istemektedir.

Yukarıda adı geçen müracaat ile ilgili (Lisans/Lisansüstü/Doktora) öğrencileri ve Öğretim Görevlilerinin ilgi yazıları ekinde belirtmiş oldukları okullarda (Ortaöğretim/İlköğretim/Okulöncesi) konuları ile ilgili anket çalışmalarının 2020/2 Nolu "Araştırma Uygulama İzinleri" Genelgesinde belirtilen esaslar gereğince; Okul ve kurumların eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde yüz yüze eğitim öğretime ara verilmesi göz önüne alınarak örgün eğitimin 2020/2021 eğitim-öğretim yılı içinde tam olarak başlamasıyla birlikte denetimi ilçe millî eğitim müdürlükleri ve okul/kurum idaresinde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre, onaylı bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ve uygulama sırasında da mühürlü ve imzalı örnekten çoğaltılan veri toplama araçlarının uygulanması, ilgili genelgenin 28. Maddesi ve "Araştırma İznî Başvuru Taahhütnamesi"nin 16. Maddesi gereği sonuç raporunun çalışma bitiminden itibaren 30 gün içerisinde kurumunuz aracılığı ile gönderilmesi Müdürlüğümüze uygun görülmüştür.

Olularınıza arz ederim.

Süleyman EKİCİ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
18/03/2021
Hakkı ÜNAL
Vali a.
Vali Yardımcısı

Güvenli Elektronik İmza
Aşılı İle Aynıdır
Mahmut TUR
Memur
18/03/2021

T.C.
DENİZLİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

Kurumunuzca Müdürlüğümüzden talep edilen araştırma isteklerine ait Makam Onayı ve Müdürlüğümüze Onay verilen anket formları ekte gönderilmiştir.

Gereğini rica ederim.

Hakkı ÜNAL
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:

1-Anket Formları

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : M. Akif Ersoy Mah. 29 Ekim Bulv. No 174/1
Mevkii:Denizli/DENİZLİ

İnternet Adresi : <http://denizli.meb.gov.tr>

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Bilgi için : Hüseyin ERKOÇ-V.H.K.1 / Sefa GELMEŞ-Şef

Telefon No : 0 (258) 234 20 95

Faks : 0 (258) 234 20 95

